

Finansira
Evropska Unija

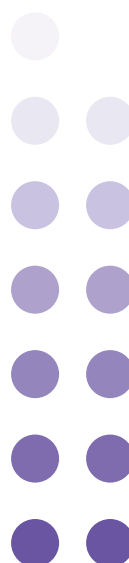
Qendra Kosovare për Studime Gjinore
Kosovar Gender Studies Center

OD POLITIKA DO PRAKSE:
PRAĆENJE SPROVOĐENJA LOKALNIH
AKCIONIH PLANOVA ZA RODNU
RAVNOPRAVNOST NA KOSOVU

OD POLITIKA DO PRAKSE:
PRAĆENJE SPROVOĐENJA LOKALNIH
AKCIONIH PLANOVA ZA RODNU
RAVNOPRAVNOST NA KOSOVU

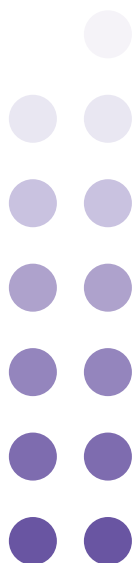
Konsolidovani izveštaj „Od politika do prakse: Praćenje sprovođenja lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost na Kosovu“, koji obuhvata šesnaest (16) opština, pripremio je Kosovski centar za rodne studije (KCRS) u okviru inicijative „Građansko praćenje i odgovornost sa rodnom perspektivom“, finansirane od strane Evropske unije, u sklopu projekta „Mehanizam za rodnu ravnopravnost“ koji sprovodi UN Women.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Evropske unije, UN Women, ili bilo koje njihove povezane organizacije.

Autor: Lavdi Zymberi, Kosovski centar za rodne studije (KCRS)

Dizajn i grafička priprema: Dafina Visoka

© 2025 Kosovski centar za rodne studije (KCRS). Sva prava zadržana. Licencirano Kosovskom centru za rodne studije (KCRS) pod utvrđenim uslovima.

Projekat „Mehanizam za rodnu ravnopravnost“ (GEF) Agencije UN Women osmišljen je da pruži podršku Kosovu u obezbeđivanju da se, kroz proces pristupanja Evropskoj uniji, rodna ravnopravnost efektivno integriše u sve sektore, te da se ojačaju institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost, sa krajnjim ciljem postizanja ravnopravnijih socio-ekonomskih rezultata razvoja za žene i muškarce, devojke i dečake, u svojoj njihovoj različitosti.

Kosovski centar za rodne studije (KCRS) www.KCRScenter.net doprinosi integraciji rodne perspektive od 2002. godine i kontinuirano ulaže napore u postizanje rodne ravnopravnosti na Kosovu. Centar je pionir u promenama diskriminatornih sistema, društvenih normi i dvostrukih standarda, te je veoma aktivan u praćenju rada javnih institucija. Misija KCRS-a je integracija rodno senzitivne analize, programa i politika u sve sektore kosovskog društva kroz podizanje svesti o rodnim pitanjima, razvoj rodni studija i obezbeđivanje uključivanja rodno osetljivih politika putem istraživanja, razvoja politika, zagovaranja i lobiranja.

Zahvalnost

Kosovski centar za rodne studije izražava iskrenu zahvalnost Evropskoj uniji, Kancelariji EU na Kosovu i Agenciji UN Women Kosovo na kontinuiranoj podršci i saradnji, kao i svim partnerskim opštinama i organizacijama civilnog društva čiji je doprinos bio od suštinskog značaja za pripremu ovog izveštaja.

SADRŽAJ

SKRAĆENICE I AKRONIMI	5
IZVRŠNI SAŽETAK	7
1. UVOD	11
1.1.Sažetak projekta	11
1.2.Svrha izveštaja.....	11
1.3.Metodologija i alati za prikupljanje podataka.....	12
1.4.Strateški i politički okvir.....	18
1.5.Nacionalni pravni i politički okvir.....	18
1.6.Okviri politika Evropske unije i regionalni okviri	19
1.7.Međunarodne obaveze	20
1.8.Institucionalna postavka, proces izrade, struktura i prioriteti LAPRR-a	20
2. NALAZI	25
2.1.Ukupan napredak i ključni izazovi.....	25
2.2.Napredak po tematskim prioritetnim oblastima.....	28
2.3.Dobra praksa u sprovođenju LAPRR-a	36
2.4.Naučene lekcije.....	40
3. ZAKLJUČCI.....	42
4. PREPORUKE	44
REFERENCE.....	49
ANEKSI.....	51

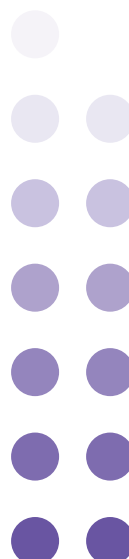
LISTA TABELA I GRAFIKONA

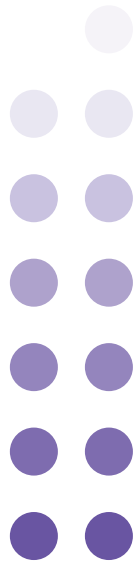
Tabela 1: Izazovi i implikacije sa kojima se suočavaju opštine.....	27
Tabela 2: Poređenje strateških ciljeva LAPRR-a među opštinama	34
Grafikon 1: Obuhvat ženskih organizacija civilnog društva po opštinama obuhvaćenim praćenjem	14
Grafikon 2: Usvajanje LAPRR-ova u svakoj opštini, period na koji se plan odnosi i broj planiranih i sprovedenih aktivnosti.....	29

SKRAĆENICE I AKRONIMI

OD POLITIKA DO PRAKSE:
PRAĆENJE SPROVOĐENJA LOKALNIH AKCIONIH PLANOVA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST NA KOSOVU

ARR	Agencija za rodnu ravnopravnost)
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
CEMR	Savet evropskih opština i regiona
EU	Evropska Unija
RZN	Rodno Zasnovano Nasilje
RR	Rodna Ravnopravnost
SRR	Službenik za Rodnu Ravnopravnost
GEF	Gender Equality Facility
KCRS	Kosovski centar za rodne studije
LAPRR	Lokalni akcioni planovi za rodnu ravnopravnost
MALS	Ministarstvo Administracije Lokalne Samouprave
SUUO	Sistem Upravljanja Učinkom Opština
MWAHR	Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava
NVO	Nevladina Organizacija
PAP	Papanikolau test (PAP test)
RROGRAEK	Mreža romskih, aškalijskih i egipćanskih ženskih organizacija Kosova
SMART	Specifično, merljivo, dostižno, relevantno i vremenski određeno
SRZP	Seksualno i reproduktivno zdravlje i prava
ŽOCD	Ženske organizacije civilnog društva
YIHR	Inicijativa mladih za ljudska prava

IZVRŠNI SAŽETAK

Ovaj konsolidovani izveštaj predstavlja nezavisni proces praćenja koji je sproveden u 16 opština Kosova od strane Kosovskog centra za rodne studije (KCRS) i partnerskih ženskih organizacija civilnog društva (ŽOCD). Analiza se zasniva na javno dostupnim podacima, povratnim informacijama opština i verifikaciji na terenu, ali ne predstavlja zvanične statistike niti izveštaje posmatranih opština.

Ovaj proces praćenja je smešten u širi okvir evropskih integracija, imajući u vidu da je napredak Kosova ka rodnoj ravnopravnosti sastavni deo njegovih obaveza u skladu sa pravnim tekovinama Evropske unije (EU *acquis*) i Strategijom EU za rodnu ravnopravnost 2020–2025. U okviru projekta „Mehanizam za rodnu ravnopravnost“ (GEF) Agencije UN Women, koji finansira Evropska unija, praćenje doprinosi jačanju institucionalnih kapaciteta i obezbeđivanju da reforme lokalne samouprave, politike i prakse budu usklađene sa standardima EU o ravnopravnosti, nediskriminaciji i inkluzivnom upravljanju.

Aktivnost praćenja sprovedena je u periodu od marta do jula 2025. godine, pri čemu je analiziran različit period sprovođenja u opštinama – od približno pet meseci u novousvojenim Lokalnim akcionim planovima za rodnu ravnopravnost (LAPRR) do petnaest meseci u onima koji su ranije započeti. Ova razlika odražava različite rokove usvajanja i operacionalizacije planova u svakoj opštini. Procena je sprovedena korišćenjem kombinovane metodologije koja je obuhvatila analizu dokumentacije, pregled LAPRR-a, konsultacije sa zainteresovanim stranama, fokus grupe, intervju, kao i pregled opštinskih veb-stranica i društvenih mreža. Nalazi su tumačeni u skladu sa fazom sprovođenja i dostupnošću podataka za svaku opštinu.

Upartnerstvu sa šest ženskih organizacija civilnog društva, projekat je primenio standardizovani proces rodno senzitivnog praćenja kako bi se generisali dokazi o napretku, postignućima i izazovima tokom početnog perioda sprovođenja (od pet do petnaest meseci, zavisno od opštine). Kroz ciljanu finansijsku i tehničku podršku, kao i izgradnju kapaciteta od strane KCRS-a, ženske organizacije su pratile preuzete obaveze, procenjivale rezultate i identifikovale praznine. Ovakav pristup zasnovan na dokazima ojačao je zagovaranje, unapredio saradnju sa opštinskim vlastima, povećao odgovornost i podržao usklađivanje Kosova sa standardima EU u oblasti rodne ravnopravnosti.

Ovaj izveštaj pruža uvid u stanje rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, konsoliduje podatke o sprovođenju LAPRR-ova i formuliše konkretne preporuke. Cilj mu je da informiše donosioca odluka, osnaži civilno društvo i podstakne trajnu saradnju između lokalnih vlasti i zajednica u cilju postizanja ravnopravnijih socio-ekonomskih rezultata za žene i muškarce, devojke i dečake.

Iako su opštine formalno obavezne da izveštavaju centralni nivo o sprovođenju svojih LAPRR-ova u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, ovaj konsolidovani izveštaj

predstavlja nezavisno praćenje od strane civilnog društva i ima za cilj da dopuni zvanične mehanizme izveštavanja.

Nalazi izveštaja pružaju međusektorske uvide, ističu dobre prakse i nude konkretne preporuke za unapređenje sprovođenja.

Među ključnim nalazima, praćenje ukazuje da je jedna od glavnih prepreka sprovođenju LAPRR-ova nedostatak osnovnih kapaciteta lokalne samouprave, kao što su nepostojanje standardizovanih procedura, nepotpuna dokumentacija i ograničeni sistemi za prikupljanje i izveštavanje podataka. Ovi nedostaci otežavaju ne samo sistematsko sprovođenje LAPRR-ova, već i šire funkcionisanje lokalne uprave. Nalazi stoga naglašavaju da se rodno ravnopravnije i inkluzivnije politike mogu postići samo ukoliko podrška rodnoj ravnopravnosti ide uporedo sa postepenim jačanjem sistema i reformskih procesa lokalne samouprave.

Glavni nalazi proistekli iz ovog procesa praćenja sažeti su u nastavku.

Ključni nalazi

- **Delimično sprovođenje:** Značajan deo aktivnosti iz Lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost (LAPRR) ostaje delimično sproveden, pre svega zbog ograničenih ljudskih i finansijskih resursa, slabe institucionalne koordinacije i konkurentnih opštinskih prioriteta.
- **Sistemi upravljanja i administracije:** Nedostatak standardizovanih procedura u celini, dokumentacije i praksi izveštavanja i dalje utiče na doslednost sprovođenja LAPRR-ova. Jačanje interne koordinacije i sistema podataka doprineće većoj odgovornosti i usklađivanju sa standardima EU u oblasti ravnopravnosti i dobrog upravljanja
- **Nedostaci u podacima:** Nedostatak standardizovanih sistema izveštavanja, nedostatak podataka razvrstanih po polu (kao i drugih ključnih podataka), te nedosledna dokumentacija narušavaju odgovornost i ograničavaju mogućnost adekvatne procene napretka i uticaja.
- **Dobre prakse:** Pozitivni rezultati zabeleženi su u oblastima kao što su rodno odgovorno budžetiranje, ekonomsko osnaživanje žena, rodno senzitivni zdravstveni programi, strateška partnerstva sa civilnim društvom i inicijative koje promovišu učešće žena u procesima donošenja odluka.
- **Institucionalna ograničenja:** Službenice i službenici za rodnu ravnopravnost (SRR) često se suočavaju sa preopterećenošću poslom i nedostatkom resursa, dok mehanizmi nadzora i odgovornosti ostaju nedovoljno razvijeni.

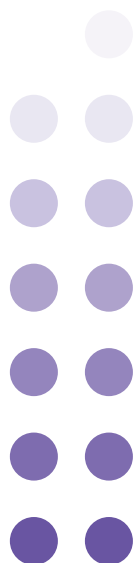
Preporuke

1. **Standardizovati praćenje:** Koristiti SMART indikatore i sistematske, ujednačene alate za prikupljanje podataka kako bi se ojačali procesi praćenja i podržalo donošenje odluka zasnovano na dokazima.

2. **Izgraditi kapacitete:** Obezbediti ciljanu administrativnu i tehničku podršku službenicama i službenicima za rodnu ravnopravnost (SRR) i izdvojiti posebne resurse za sprovođenje LAPRR-ova.
3. **Unaprediti koordinaciju:** Ojačati međusektorsku saradnju u sprovođenju LAPRR-ova i uspostaviti funkcionalne nadzorne odbore/strukture radi poboljšanja usklađenosti i odgovornosti.
4. **Replicirati dobre prakse:** Proširiti uspešne inicijative u oblastima ekonomskog osnaživanja žena, rodno odgovornog pružanja zdravstvenih usluga i inkluzivnog učešća građana u procesima donošenja odluka u svim opštinama.
5. **Ojačati uključivanje građana:** Podsticati šire i inkluzivnije učešće javnosti, posebno žena uopšte, kao i žena i muškaraca iz marginalizovanih grupa, u procesima praćenja, evaluacije i davanja povratnih informacija.

Sprovođenjem ovih mera, opštine mogu transformisati LAPRR-ove u efikasne instrumente za unapređenje rodne ravnopravnosti, osnaživanje žena i marginalizovanih grupa, te obezbeđivanje inkluzivnog, transparentnog i odgovornog lokalnog upravljanja. Na taj način, one direktno doprinose agendi evropskih integracija Kosova, prevodeći evropske standarde i zakonodavstvo o rodnoj ravnopravnosti u praksu lokalne samouprave. Korišćenje Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca u lokalnom životu kao smernog instrumenta dodatno jača ovo usklađivanje, obezbeđujući da sprovođenje LAPRR-ova ne odgovara samo lokalnim prioritetima, već i doprinosi ostvarivanju šireh evropskih obaveza koje je Kosovo preuzelo.

1. UVOD

1.1. Sažetak projekta

Od sredine marta do kraja jula 2025. godine, inicijativa UN Women koju sprovodi Kosovski centar za rodne studije (KCRS) pod nazivom „Građansko praćenje i odgovornost sa rodnom perspektivom“, finansirana od strane Evropske unije, podržala je proces evropskih integracija Kosova kroz integrisanje principa rodne ravnopravnosti u lokalno upravljanje. U partnerstvu sa šest ženskih organizacija civilnog društva (ŽOCD), kroz finansijsku podršku, obuke i standardizovano praćenje sprovođenja LAPRR-ova, projekat je RRnerisao dokaze za potrebe zagovaranja i uključio opštine u proces, promovišući dijalog putem sastanaka, radionica i multisektorskog foruma, što je rezultiralo izradom konsolidovanog izveštaja.

Standardizacija rodno senzitivnog praćenja obezbeđuje dosledno i inkluzivno prikupljanje podataka, čime se stvaraju pouzdani dokazi za lokalne rodne politike i zagovaranje. Ovakav pristup takođe usklađuje mehanizme odgovornosti sa standardima Evropske unije, promovišući transparentnost i jednakost. Ovaj okvir jača suštinsko učešće žena i marginalizovanih grupa u procesima donošenja odluka, podstičući osnažene zajednice i održivo upravljanje.

1.2. Svrha izveštaja

Konsolidovani izveštaj o praćenju predstavlja rezultate procene zasnovane na dokazima o napretku u sprovođenju Lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost (LAPRR) koji su na snazi za period 2024–2026. u 16 opština¹ na Kosovu.² Period praćenja obuhvata aktivnosti sprovedene u svakoj opštini tokom prvih pet do petnaest meseci implementacije LAPRR-ova, zaključno sa 31. martom 2025. godine, čime su obuhvaćene različite faze napretka i kontekstualne varijacije u sprovođenju planova između opština.

Ovaj izveštaj procenjuje u kojoj meri je sprovođenje LAPRR-ova usklađeno sa prioritetima, strateškim ciljevima i planiranim aktivnostima definisanim u odobrenim opštinskim planovima. Analizira stepen ostvarenja i strateških i specifičnih ciljeva, kao i konkretan uticaj sprovedenih aktivnosti na unapređenje rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou. Istovremeno, ističe dobre prakse i uspešne inicijative, ali i identifikuje

1 Dragash/Dragaš, Ferizaj/Uroševac, Gjakovë/Đakovica, Gjilan/Gnjilane, Gračanica/Gračanica, Hani i Elezit/ Elez Han, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, Lipjan/Lipljan, Mitrovicë e Jugut/ Južna Mitrovica, Obiliq/Obilić, Pejë/Peć, Podujevë/Podujevo, Prizren/Prizren, i Viti/Vitina

2 Opština Priština usvojila je svoj Lokalni akcioni plan za rodnu ravnopravnost (LAPRR) u junu 2025. godine, te stoga nije bila obuhvaćena ovom fazom praćenja.

postojeće izazove i institucionalne praznine koje su ograničile potpunu realizaciju planiranih intervencija.

Ovaj proces praćenja ima dvostruku svrhu: pruža dokaze za jačanje opštinskih mehanizama za rodnu ravnopravnost i podržava usklađivanje Kosova sa pravnim tekovinama EU (EU *acquis*) u oblastima rodne ravnopravnosti, nediskriminacije i reforme lokalne samouprave. Njegovi nalazi su relevantni i za procenu Evropske unije o institucionalnoj spremnosti Kosova u okviru Poglavlja 19 (Socijalna politika i zapošljavanje) i drugih međusektorskih poglavlja koja se odnose na ravnopravnost.

Na osnovu dobijenih nalaza, izveštaj formuliše praktične i primenljive preporuke za unapređenje rodno odgovornog planiranja, budžetiranja, pružanja usluga i upravljanja na lokalnom nivou. Proces praćenja takođe naglašava ključnu ulogu službenica i službenika za rodnu ravnopravnost (SRR) i drugih opštinskih aktera u zaštiti i unapređenju prava žena i devojčica u svojim zajednicama. Predstavljanjem uvida zasnovanih na dokazima i ciljanih preporuka, izveštaj ima za cilj da informiše donosiocce odluka, usmeri buduće intervencije i podrži opštine u stvaranju inkluzivnijih, pravičnijih i odgovornijih sistema lokalne uprave.

Svrha ovog konsolidovanog izveštaja nije da se opštine upoređuju na konkurentan način, već da se podstakne uzajamno učenje i razmena iskustava. Analiza ukazuje na zajedničke izazove, ali i na efikasne prakse koje mogu doprineti unapređenju sprovođenja LAPRR-ova širom Kosova. Iako svaka opština deluje u svom specifičnom kontekstu, mnogi identifikovani problemi su zajednički, te naučene lekcije iz uspešnih pristupa mogu poslužiti kao inspiracija i model za napredak u drugim opštinama. Opštine su institucionalno odgovorne za izradu redovnih izveštaja o praćenju sprovođenja LAPRR-ova kao deo okvira za rodnu ravnopravnost na Kosovu. Ova nezavisna procena koju sprovodi civilno društvo nadovezuje se na te obaveze, pružajući **uporedni kvalitativni pregled** sprovođenja u šesnaest opština. Iako ne uključuje kvantitativne podatke, izveštaj nudi **kontekstualne i analitičke uvide** o postignutom napretku, institucionalnim praksama i lokalnim mehanizmima odgovornosti.

1.3. Metodologija i alati za prikupljanje podataka

Praćenje sprovođenja Lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost (LAPRR) u šesnaest (16) opština sprovedeno je od strane šest ženskih organizacija civilnog društva (ŽOCD), angažovanih od strane Kosovskog centra za rodne studije (KCRS) putem otvorenog i konkurentnog poziva.

Kao što je navedeno u prethodnom odeljku, samo 16 opština je bilo obuhvaćeno trenutnim ciklusom praćenja, budući da je opština Priština usvojila svoj LAPRR tokom perioda praćenja i stoga nije bila uključena u ovu procenu.

S obzirom na različite datume usvajanja LAPRR-ova među opštinama, ovaj proces treba posmatrati kao osnovno (bazno) praćenje početne faze sprovođenja, a ne kao jedinstvenu evaluaciju učinka.

Odabrane ženske organizacije civilnog društva (ŽOCD), izabrane od strane evaluacione komisije na osnovu svog iskustva, stručnosti i kapaciteta, učestvovala su u specijalizovanim obukama koje su sproveli članovi projektnog tima UN Women Kosovo, angažovani eksperti, kao i osoblje Kosovskog centra za rodne studije (KCRS), u kombinovanom formatu – uživo i onlajn. Obuka³ je bila fokusirana na rodno odgovorne pristupe praćenju, metodologije prikupljanja podataka, izradu indikatora i standarde izveštavanja, čime su ŽOCD stekle potrebna znanja i alate za efikasno sprovođenje procesa praćenja.

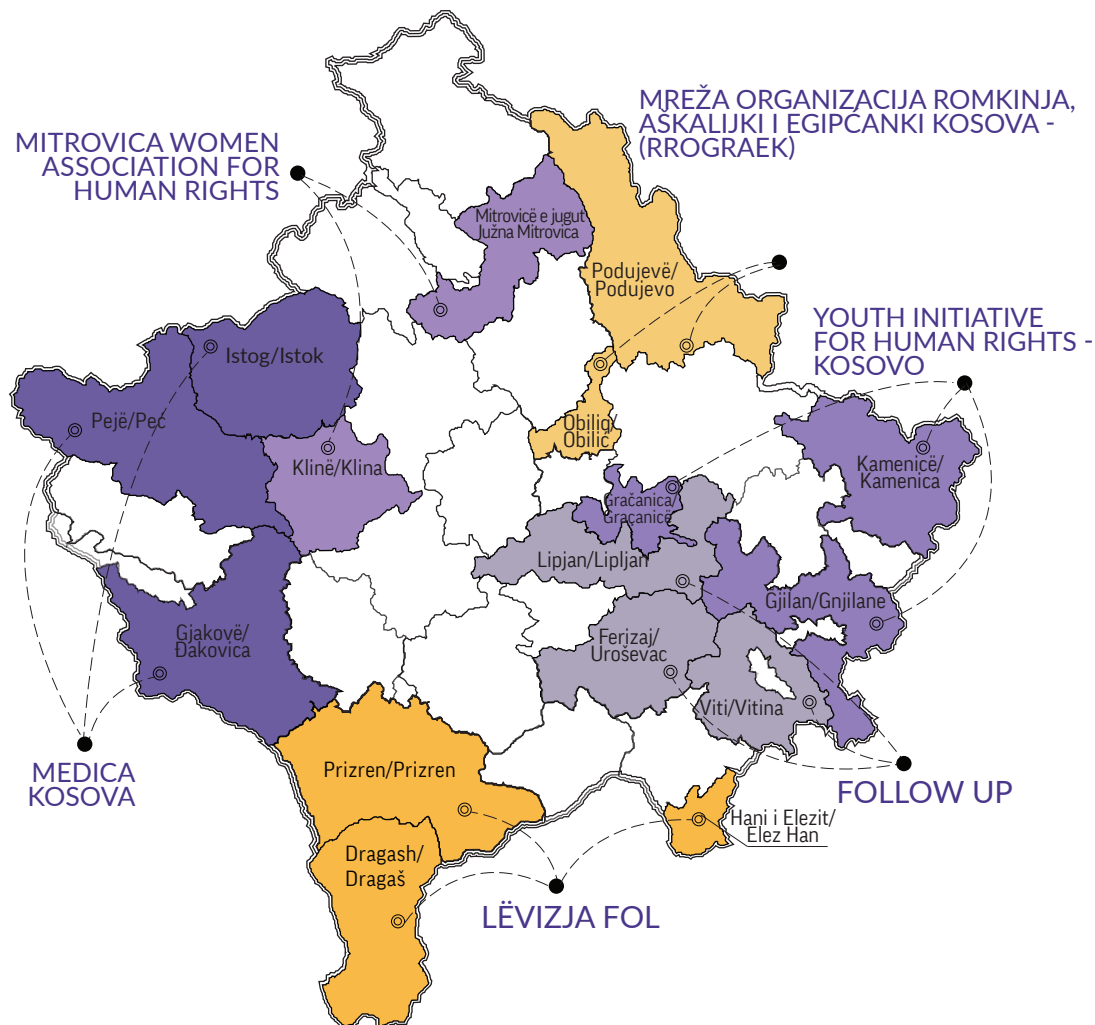
Osoblje angažovano na praćenju iz redova ŽOCD bilo je opremljeno LAPRR-ovima za odgovarajuće opštine, standardizovanom matricom za praćenje i uzorcima alata za prikupljanje podataka, kao što su smernice za intervju, upitnici za fokus grupe i obrasci anketa. Istovremeno, ŽOCD su bile pozvane da prilagode ili dopune ove alate i da koriste dodatne metode koje smatraju odgovarajućim za prikupljanje podataka i izradu svojih pojedinačnih izveštaja o praćenju.

Svaka ŽOCD bila je zadužena za praćenje određenih opština, kako je prikazano u nastavku.

3 Obuka je održana uživo 15–16. aprila u Prištini, a nakon toga je 25. aprila 2025. godine usledila onlajn sesija za osvežavanje znanja, koja je bila snimljena.].

Grafikon 1: Obuhvat ženskih organizacija civilnog društva po opštinama obuhvaćenim praćenjem

Metode prikupljanja podataka

Kako bi se obezbedila sveobuhvatna i na dokazima zasnovana procena sprovođenja LAPRR-ova, ženske organizacije civilnog društva (ŽOCD) su tokom procesa praćenja kombinovalе kvalitativne i kvantitativne metode:

- **Analiza dokumenata:** Pregled i analiza opštinskih LAPRR-ova, godišnjih izveštaja i druRR relevantne dokumentacije radi procene planiranih u odnosu na sprovedene aktivnosti.
- **Intervjui sa ključnim sagovornicima i fokus grupe:** Strukturisani intervjui i grupne diskusije sa opštinskim zvaničnicima, službenicima i službenicama za rodnu ravnopravnost (SRR), kao i članovima zajednice, radi prikupljanja uvida o napretku u sprovođenju, izazovima i postignutim efektima.

- **Digitalni i medijski pregled:** Analiza opštinskih veb-stranica i platformi društvenih medija u cilju identifikovanja i verifikovanja aktivnosti povezanih sa LAPRR-ovima i napora u javnoj komunikaciji.
- **Konsultacije sa građanima:** Uključivanje građana radi razumevanja njihovih percepcija, nivoa informisanosti i povratnih informacija u vezi sa inicijativama za rodnu ravnopravnost.

Ovaj kombinovani metodološki pristup obezbedio je triangulaciju podataka i obogatio analizu kako institucionalnim perspektivama, tako i uvidima sa nivoa zajednice.

Potvrđivanje nalaza

Radi obezbeđivanja tačnosti i pouzdanosti, opštine su bile pozvane da pregledaju i potvrde nalaze pre finalizacije ovog izveštaja. Nacrtani rezultati dostavljeni su lokalnim vlastima radi davanja pisanih komentara i razmatrani tokom posebnih sastanaka za potvrđivanje nalaza, organizovanih u svakoj opštini. Ovaj participativni proces omogućio je opštinskim predstavnicima da potvrde, pojašne i, gde je bilo potrebno, dopune informacije, čime je ojačana verodostojnost i pouzdanost konsolidovane analize.

Ukupno je održano 15 sastanaka za potvrđivanje nalaza sa opštinskim zvaničnicima, službenicima i službenicama za rodnu ravnopravnost (SRR), kao i predstavnicima civilnog društva iz svih 16 analiziranih opština, uz učešće više od 120 učesnika – od kojih je 75 bilo žena (62%) i 45 muškaraca (38%). Nivo učešća razlikovao se među opštinama, pri čemu su se manji, fokusirani sastanci od četiri do pet učesnika smenjivali sa većim grupnim diskusijama do petnaest učesnika.

Značajno prisustvo žena, kako opštinskih službenica tako i predstavnica civilnog društva, pokazuje njihovo aktivno interesovanje i angažman u rodno odgovornom upravljanju i lokalnoj odgovornosti.

Među partnerskim organizacijama, organizacija „Follow Up“ zabeležila je najviši nivo učešća, angažujući ukupno 33 učesnika (25 žena i 8 muškaraca) u tri opštine: Uroševac/Ferizaj, Lipljan/Lipjan i Vitina/Viti.

Organizacija „Medica Kosova“ odmah je sledila sa 29 učesnika (21 žena i 8 muškaraca) u opštinama Đakovica/Gjakovë, Peć/Pejë i Istok/Istog, pokazujući dosledno aktivno učešće i uravnoteženu rodnu zastupljenost.

Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava održalo je dve dobro posećene sesije u Južnoj Mitrovici/Mitrovicë e Jugut i Klini/Klinë, okupljajući 25 učesnika (15 žena i 10 muškaraca), među kojima je bilo i osam predstavnika organizacija civilnog društva, što je dodatno obogatilo diskusije perspektivama iz zajednice.

Organizacija „Inicijativa mladih za ljudska prava – Kosovo“ sprovela je sastanke za potvrđivanje nalaza u Gnijlanu/Gjilan, Gračanici/Gračanica i Kamenici/Kamenicë,

okupivši 21 učesnika (12 žena i 9 muškaraca) koji su aktivno doprineli razmatranju i potvrđivanju nalaza.

Organizacija „Lëvizja FOL“ realizovala je tri sesije u opštinama Dragaš/Dragash, Elez Han/Hani i Elezit i Prizren, sa ukupno 14 učesnika (7 žena i 7 muškaraca), obezbeđujući rodnu ravnotežu i aktivno lokalno učešće.

Na kraju, organizacija „RROGRAEK“ održala je zajednički sastanak za potvrđivanje nalaza u Prištini/Prishtinë, sa 3 učesnika (2 žene i 1 muškarac) iz Obilića/Obiliq, dok predstavnici Podujeva/Podujevë nisu mogli da prisustvuju.

Proces potvrđivanja nalaza potvrdio je kredibilitet i tačnost rezultata monitoringa, ojačao saradnju između opština i civilnog društva, te pokazao snažno interesovanje na lokalnom nivou – naročito među učesnicama – za unapređenje rodne ravnopravnosti i odgovornosti na lokalnom nivou. Ovaj inkluzivan i transparentan proces odražava principe Evropske unije i Ujedinjenih nacija o participativnom upravljanju, odgovornosti i donošenju politika zasnovanom na dokazima, obezbeđujući da nalazi lokalnog monitoringa budu istovremeno legitimni i primenljivi u praksi.

Obaveze opština u izveštavanju

Opštine na Kosovu obavezne su da redovno izveštavaju o sprovođenju svojih Lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost (LAPRR), u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti (br. 05/L-020)⁴, Zakonom o lokalnoj samoupravi (br. 03/L-040) ⁵, i Cirkularom o sprovođenju posebnih mera za rešavanje rodne neravnopravnosti na lokalnom nivou (br. 0-318 od 21. maja 2025. godine)⁶ Izveštaji služe za praćenje napretka, identifikovanje izazova i usmeravanje budućih aktivnosti radi unapređenja rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou. Izveštaji se dostavljaju na godišnjem nivou relevantnim opštinskim telima, kao što su predsednik opštine i Skupština opštine, kao i nacionalnim institucijama nadležnim za nadzor nad sprovođenjem rodne ravnopravnosti i lokalne samouprave, uključujući Agenciju za rodnu ravnopravnost (ARR) i Ministarstvo administracije lokalne samouprave (MALS/MLGA).

Sprovođenje LAPRR-a predstavlja sastavni deo ukupnih performansi i odgovornosti opština. Ciljevi rodne ravnopravnosti imaju međusektorski karakter i neposredno doprinose unapređenju kvaliteta upravljanja, transparentnosti, učešća građana i pružanja usluga – što se sve prati u okviru šireg okvira za procenu učinka opština kojim rukovodi Ministarstvo administracije lokalne samouprave (MALS/MLGA). Jačanje rodno odgovornog upravljanja time doprinosi ne samo usklađenosti sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, već i većoj efikasnosti i inkluzivnosti funkcionisanja lokalne samouprave u celini.

4 Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti. Videti: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=10923>

5 Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi. Videti: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2530>

6 Videti član 4.3, stav 4.3.2 ovog cirkulara.

Nalazi predstavljeni u ovom izveštaju zasnivaju se na nezavisnom monitoringu koji su sprovele partnerske organizacije civilnog društva u saradnji sa UN Women i imaju za cilj da dopune — a ne da zamene — zvanične opštinske izveštaje koji se podnose u okviru nacionalnih okvira za rodnu ravnopravnost i lokalno upravljanje.

Metodološki izazovi i ograničenja

Iako je proces monitoringa pružio značajne uvide u sprovođenje LAPRR-ova u šesnaest opština, nekoliko metodoloških i praktičnih aspekata zaslužuje posebnu pažnju. Ovi faktori nisu umanjili verodostojnost nalaza, ali su pružili važan kontekst za njihovo tumačenje.

- **Manje razlike u fokusu izveštavanja:** Sve ženske organizacije civilnog društva (ŽOCD) primenile su standardizovanu matricu monitoringa i obrazac za izveštavanje koji su obezbeđeni kroz obuke i smernice projekta. Ipak, uočene su određene razlike u načinu na koji su organizacije predstavile svoje nalaze i strukturisale analize, što odražava razlike u stilu izveštavanja, iskustvu i analitičkom pristupu, a ne metodološku nedoslednost. Na primer, „Lëvizja FOL“ je klasifikovala nivo sprovedenja koristeći pet indikatora napretka, dok je „Follow Up“ organizovala svoj izveštaj prema opštinskim direktorijatima. „Medica Kosova“ je rezultate predstavila po godinama i ciljevima, dok je „Inicijativa mladih za ljudska prava“ ponudila sažete prikaze sprovođenja. „Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava“ naglasilo je napredak u odnosu na planirane ciljeve, dok je „RROGRAEK“ svoju analizu dopunio podacima o učešću tamo gde su bili dostupni. Ova raznolikost pristupa doprinela je kvalitativnom bogatstvu analize, dok je konsolidovani pregled zadržao celokupnu koherentnost i uporedivost izveštaja različitih ŽOCD organizacija.
- **Vremenska ograničenja:** Period monitoringa bio je relativno kratak i, u pojedinim slučajevima, poklapao se sa letnjim godišnjim odmorima ključnog opštinskog osoblja. To je ograničilo dostupnost pojedinih sagovornika i zahtevalo od ženskih organizacija civilnog društva (ŽOCD) dodatnu fleksibilnost u planiranju termina za intervjue i sastanke za potvrđivanje nalaza. Uprkos ovim ograničenjima, sve opštine su uspešno obuhvaćene, a sesije potvrđivanja nalaza realizovane su prema planu.
- **Institucionalna svest i kapaciteti:** U nekoliko opština, nivo svesti o LAPRR-ovima i procesu njihovog praćenja među opštinskim osobljem, osim službenika i službenica za rodnu ravnopravnost (SRR), ostao je ograničen. Odgovornost za sprovođenje često je bila koncentrisana u rukama malog broja službenika, što je uticalo na sveobuhvatnost podataka i ukazalo na potrebu jačanja međusektorskog vlasništva nad ciljevima rodne ravnopravnosti.
- **Tumačenje indikatora i dubina podataka:** Iako su indikatori i obrasci za izveštavanje bili standardizovani, neke ženske organizacije civilnog društva (ŽOCD) suočile su se sa izazovima u situacijama kada su se aktivnosti preklapale između više ciljeva ili kada opštinski informacioni sistemi nisu raspolagali razvrstanim ili proverljivim podacima. Ova pitanja su rešavana tokom faze konsolidacije putem triangulacije i potvrđivanja nalaza, čime je obezbeđeno da konačna analiza ostane koherentna i zasnovana na dokazima.

Okvir za monitoring i standardizovani alati koje su primenile sve ŽOCD organizacije obezbedili su čvrstu osnovu za prikupljanje, potvrđivanje i analizu podataka o sprovođenju LAPRR-ova. Kombinovani metodološki pristup — koji je uključivao analizu dokumenata, intervju sa ključnim sagovornicima, fokus grupe i sastanke za potvrđivanje nalaza — garantovao je i dubinu i pouzdanost prikupljenih dokaza.

1.4. Strateški i politički okvir

Sprovođenje LAPRR-ova na Kosovu zasniva se na sveobuhvatnom pravnom, političkom i institucionalnom okviru koji odražava opredeljenost zemlje za unapređenje rodne ravnopravnosti i usklađivanje sa evropskim i međunarodnim standardima. LAPRR-ovi predstavljaju ključne instrumente za prevođenje ovih nacionalnih i evropskih obaveza u oblasti rodne ravnopravnosti i lokalnog upravljanja u konkretne akcije na nivou opština, obezbeđujući da lokalne politike, budžeti i usluge poštuju principe ravnopravnosti i nediskriminacije.

Operacionalizacijom nacionalnog zakonodavstva i prava Evropske unije u lokalnom kontekstu kosovskih opština, LAPRR-ovi premošćavaju jaz između zakonskih odredbi, političkih obaveza i svakodnevnog upravljanja, integrišući rodnu ravnopravnost u procese donošenja odluka, pružanje usluga i planiranje razvoja na opštinskom nivou.

Sprovođenje ovih standarda kroz LAPRR-ove direktno doprinosi širim naporima Kosova u okviru evropskih integracija, promovišući usklađenost sa pravnim tekovinama EU (EU *acquis*) u oblastima rodne ravnopravnosti i jednakog tretmana, kao i sa relevantnim međunarodnim okvirima za ljudska prava. Ovo usklađivanje obezbeđuje da reforme lokalnog upravljanja unapređuju principe inkluzivnog, transparentnog i na pravima zasnovanog lokalnog upravljanja, u skladu sa prioritetima evropskih integracija Kosova i standardima Evropske unije u oblasti ravnopravnosti i dobrog upravljanja.

1.5. Nacionalni pravni i politički okvir

Ustav Republike Kosovo utvrđuje rodnu ravnopravnost kao jednu od osnovnih vrednosti. Član 7 definiše *rodnu ravnopravnost* kao jedno od temeljnih načela Kosova, dok član 22 obezbeđuje neposrednu primenu međunarodnih instrumenata za ljudska prava, uključujući Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW). Član 24 garantuje jednakost pred zakonom i zabranjuje diskriminaciju po bilo kom osnovu, uključujući pol. Pored toga, član 71 predviđa mere za podsticanje uravnotežene rodne zastupljenosti u Skupštini Kosova.

Ove ustavne garancije operacionalizuju se kroz **Zakon o rodnoj ravnopravnosti (br. 05/L-020)**, koji obezbeđuje mehanizme za integraciju rodne ravnopravnosti u sve oblasti upravljanja, i kroz **Zakon o zaštiti od diskriminacije (br. 05/L-021)**, koji zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju u javnom i privatnom životu. Zajedno,

ovi zakoni uspostavljaju snažan pravni temelj za unapređenje rodne ravnopravnosti i jačanje odgovornosti u svim sektorima.

Ključni strateški dokument koji usmerava delovanje u oblasti rodne ravnopravnosti jeste **Program Kosova za rodnu ravnopravnost 2020–2024**, koji je razvila Agencija za rodnu ravnopravnost (ARR) u okviru Kancelarije premijera. Ovaj program definiše strateške ciljeve, prioritete i mere za unapređenje rodne ravnopravnosti u svim sektorima. Poseban naglasak stavljen je na integraciju rodne perspektive u proces kreiranja i sprovođenja politika, izgradnju institucionalnih kapaciteta, kao i jačanje mehanizama praćenja i odgovornosti. Program promoviše integraciju principa rodne ravnopravnosti na svim nivoima upravljanja – od nacionalnih institucija do opštinskih struktura.

Na lokalnom nivou, ovi principi i obaveze dalje se sprovode kroz Lokalne akcione planove za rodnu ravnopravnost (LAPRR), kojima se od opština zahteva da integrišu rodnu ravnopravnost u procese donošenja politika, institucionalne strukture, budžetiranje i pružanje usluga. Pod nadzorom Ministarstva administracije lokalne samouprave (MALS/MLGA), opštine razvijaju rodno odgovorne budžete i uspostavljaju lokalne koordinacione mehanizme kako bi se obezbedilo efektivno i inkluzivno pružanje usluga. Agencija za rodnu ravnopravnost (ARR) pruža političke smernice i prati napredak, dok MALS/MLGA podržava izgradnju kapaciteta i obezbeđuje usklađenost između nacionalnih i lokalnih institucija.

Ovaj pravni i politički okvir naglašava transparentnost, odgovornost i donošenje odluka zasnovano na dokazima, jača institucionalne kapacitete i obezbeđuje ravnopravno učešće žena i muškaraca u političkom, ekonomskom i društvenom životu, doprinoseći kontinuiranom usklađivanju Kosova sa evropskim i međunarodnim standardima u oblasti ravnopravnosti i nediskriminacije.

1.6. Okviri politika Evropske unije i regionalni okviri

Na nivou Evropske unije, opštine Kosova se rukovode ključnim okvirima i standardima koji promovišu ravnopravnost, inkluzivno upravljanje i rodno odgovorno kreiranje politika. Jedan od najznačajnijih instrumenata u tom pogledu jeste Evropska povelja o ravnopravnosti žena i muškaraca u lokalnom životu, koju je razvilo Veće evropskih opština i regiona (CEMR) 2006. godine, a revidiralo 2022. godine.

Povelja pruža praktične smernice lokalnim i regionalnim vlastima o tome kako da integrišu rodnu ravnopravnost u sisteme upravljanja, zapošljavanja, pružanja usluga i donošenja odluka. Za opštine na Kosovu, Povelja ne predstavlja samo referentni okvir, već i praktičan alat koji podržava izradu i sprovođenje rodno senzitivnih politika, razvoj rodno odgovornih budžeta, definisanje merljivih ciljeva i indikatora, kao i uspostavljanje efikasnih mehanizama praćenja i odgovornosti.

Primena principa sadržanih u Povelji u okviru opštinskog upravljanja omogućava lokalnim vlastima da ojačaju usklađenost svojih politika sa nacionalnim pravnim okvirom Kosova i da unaprede usklađenost sa standardima Evropske unije u oblastima ravnopravnosti i nediskriminacije. Na taj način, Povelja dodatno jača ulogu LAPRR-ova kao strateških instrumenata za sprovođenje obaveza u oblasti rodne ravnopravnosti i unapređenje šire Agende evropskih integracija Kosova.

1.7. Međunarodne obaveze

Okvir za rodnu ravnopravnost Kosova zasniva se na ključnim međunarodnim standardima ljudskih prava i globalnim političkim obavezama. Prema članu 22 Ustava Kosova, nekoliko međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava, uključujući **Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)**, ima neposrednu primenu u pravnom poretku Kosova i ima prednost u odnosu na domaće zakonodavstvo.

Politike i strategije Kosova takođe su usklađene sa principima i ciljevima drugih značajnih međunarodnih okvira, kao što su **Pekinška platforma za akciju, Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i Ciljevi održivog razvoja (SDGs)**, posebno cilj broj 5, koji se odnosi na postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica.

Ovi međunarodni instrumenti čine normativni temelj politika rodne ravnopravnosti Kosova i usmeravaju izradu i sprovođenje Lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost (LAPRR). Oni obezbeđuju da lokalne inicijative za rodnu ravnopravnost odražavaju globalno priznate standarde i obaveze, uz istovremeno prilagođavanje specifičnim potrebama i kontekstu lokalnih zajednica.

1.8. Institucionalna postavka, proces izrade, struktura i prioriteti LAPRR-a

Razvoj i sprovođenje Lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost (LAPRR) predstavljaju kamen temeljac napora Kosova da nacionalne, evropske i međunarodne obaveze u oblasti rodne ravnopravnosti pretoči u konkretne aktivnosti na opštinskom nivou. LAPRR-ovi funkcionišu kao strateški, finansijski procenjeni planovi koji usmeravaju opštine u integrisanju rodne perspektive u procese upravljanja, kreiranja politika, budžetiranja i pružanja usluga. Njihova izrada i sprovođenje podržani su institucionalnim strukturama, participativnim procesima i mehanizmima finansijskog planiranja, osmišljenim da obezbede vlasništvo, odgovornost i održivost.

Institucionalni i upravljački aranžmani

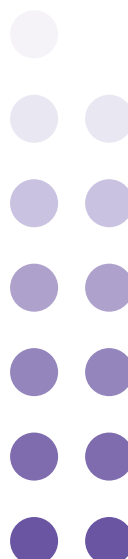
U periodu od septembra 2023. do januara 2025. godine, UN Women Kosovo je pružio tehničku podršku 17 opština u izradi njihovih LAPRR-ova, u okviru projekta „Mehanizam za rodnu ravnopravnost (GEF)”, finansiranog od strane Evropske unije. Kao rezultat toga, 17 opština je zvanično usvojilo svoje LAPRR-ove, čime je ostvaren značajan korak napred u jačanju rodno odgovornog lokalnog upravljanja.

Važno je naglasiti da Lokalni akcioni plan za rodnu ravnopravnost (LAPRR) nije samo plan u nadležnosti službenika/službenice za rodnu ravnopravnost (SRR), već strateški plan cele opštine. On odražava zajedničku odgovornost svih opštinskih direktorijata i tela za donošenje odluka da unaprede rodnu ravnopravnost i integrišu je u sve politike, programe, budžete i usluge. SRR ima ključnu ulogu u koordinaciji i nadzoru, ali efektivno sprovođenje LAPRR-a, nakon njegovog usvajanja, zavisi od aktivnog angažovanja svih opštinskih struktura.

Svaki LAPRR izrađen je i usvojen od strane opštinskih skupština, uz prateći finansijski plan koji predviđa procenjene budžetske resurse za planirane aktivnosti. Time se obezbeđuje da LAPRR ne bude samo strateški, već i finansijski održiv dokument. Krajnji cilj jeste da se mere i aktivnosti definisane u planu postepeno integrišu u Srednjoročni okvir budžeta (MTBF) i odraze u godišnjim opštinskim budžetima, čime se ciljevi rodne ravnopravnosti ugrađuju u samu osnovu lokalnog finansijskog planiranja i upravljanja.

Priprema i usvajanje LAPRR-ova bili su podržani kroz više institucionalnih struktura i upravljačkih aranžmana unutar opština:

- **Opštinske radne grupe:** Uspostavljene u svakoj opštini radi sprovođenja rodni analiza, identifikovanja prioritetnih oblasti i koordinacije izrade LAPRR-ova. Ove grupe obezbedile su međusektorsko učešće i ojačale institucionalno vlasništvo nad procesom.
- **Službenici/službenice za rodnu ravnopravnost (SRR):** Postavljeni u okviru opštinskih administracija da vode procese integracije rodne perspektive, koordinišu sprovođenje LAPRR-a i prate napredak. Uprkos svojoj ključnoj ulozi, mnogi SRR se suočavaju sa izazovima koji se odnose na ograničena ovlašćenja, nedostatak osoblja i nedovoljno posvećene resurse.
- **Odbor za politiku i finansije Skupštine opštine (SO):** Kao ključno telo za donošenje odluka, ovaj odbor je razmatrao LAPRR pre njegovog usvajanja, procenjivao njegove finansijske implikacije i obezbeđivao usklađenost sa širim opštinskim prioritetima i budžetskim okvirima.
- **Grupa odbornika:** Prisutan u većini opština, ovaj forum imao je značajnu zagovaračku ulogu u promovisanju prioriteta rodne ravnopravnosti i obezbeđivanju političke podrške za usvajanje i sprovođenje LAPRR-a.
- **Skupština opštine:** Kao najviše telo za donošenje odluka, razmatrala je, odobrila i usvojila LAPRR-ove, čime je obezbeđena njihova integracija u opštinske politike, planove i budžete.

Ove lokalne strukture deluju u koordinaciji sa institucijama na centralnom nivou:

- **Agencija za rodnu ravnopravnost (ARR):** Pruža smernice u oblasti politika, prati usklađenost sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, podržava službenike i službenice za rodnu ravnopravnost (SRR) kroz inicijative za izgradnju kapaciteta i doprinosi nacionalnim procesima praćenja i izveštavanja o stanju rodne ravnopravnosti.
- **Ministarstvo administracije lokalne samouprave (MALS/MLGA):** Nadgleda rad i učinak opština, podržava jačanje kapaciteta i obezbeđuje usklađenost između sprovođenja LAPRR-ova i nacionalnih političkih ciljeva. Kroz Sistem za upravljanje učincima opština (SUUO) i Šemu grantova zasnovanih na učinku, MLGA ocenjuje opštine u oblastima transparentnosti, odgovornosti i pružanja usluga, pri čemu su rodna ravnopravnost i sprovođenje LAPRR-ova integrisani među ključne indikatore učinka.

Zajedno, ovi institucionalni i upravljački aranžmani, kako je opisano u nacionalnom pravnom i političkom okviru iznad, čine osnovni temelj koji omogućava efikasno sprovođenje i nadzor nad LAPRR-ovima. Kako bi se dodatno učvrstio postignuti napredak, od suštinskog je značaja ojačati institucionalne mandate, obezbediti adekvatne ljudske i finansijske resurse, kao i unaprediti koordinaciju između opština, Agencije za rodnu ravnopravnost (ARR) i Ministarstva administracije lokalne samouprave (MALS/MLGA), kako bi se obaveze preuzete kroz LAPRR-ove pretočile u konkretne i transformativne lokalne akcije.

Proces izrade LAPRR-ova

Izrada Lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost (LAPRR) sprovedena je kroz strukturisan, participativan i na dokazima zasnovan proces koji je obezbedio relevantnost, vlasništvo i usklađenost sa nacionalnim ciljevima rodne ravnopravnosti. Opštinske radne grupe sprovele su rodne analize, identifikovale prioritete i izradile finansijski procenjene matrice LAPRR-ova kroz konsultacije sa opštinskim direktorijatima, civilnim društvom i građanima. Nacrti planova su potom javnim putem verifikovani i zvanično usvojeni od strane Skupštine opštine, čime je obezbeđeno da mere rodne ravnopravnosti budu integrisane u lokalne politike, budžete i okvire odgovornosti.

Ovaj proces uspostavio je institucionalnu i analitičku osnovu za kasnije praćenje sprovođenja, čineći ga neophodnom referentnom tačkom za procenu postignutog napretka.

Struktura LAPRR-ova

Iako su prilagođeni lokalnim kontekstima i prioritetima, LAPRR-ovi uobičajeno dele standardizovanu strukturu koja obezbeđuje jasnoću, doslednost i merljivost među opštinama. Glavne komponente uključuju:

- **Pravni i institucionalni okvir** – utemeljuje plan u ustavnom i zakonodavnom kontekstu Kosova.
- **Metodologiju** – opisuje proces i pristupe korišćene u izradi plana.
- **Viziju, strateške i specifične ciljeve** – definiše dugoročne ciljeve i očekivane rezultate.
- **Procenu troškova i potrebnih resursa** – procenjuje finansijske potrebe i moguće izvore finansiranja.
- **Mehanizme izveštavanja i praćenja** – definiše odgovornosti, alate i procese za praćenje napretka.
- **Matricu LAPRR-a** – detaljno prikazuje aktivnosti, odgovorne institucije, vremenske okvire i indikatore učinka.

Ova zajednička struktura jača uporedivost LAPRR-ova među opštinama, uz istovremeno omogućavanje njihove prilagodljivosti lokalnim uslovima i specifičnostima. Proces monitoringa bio je prvenstveno usmeren na sprovođenje ciljeva, aktivnosti i indikatora predstavljenih u matrici LAPRR-a, kao i na efikasnost mehanizama izveštavanja i praćenja. Reference na metodologiju i procenu troškova razmatrane su samo u meri u kojoj su imale uticaja na kapacitete za sprovođenje i raspodelu resursa.

Zajednički ciljevi i prioriteti specifični za kontekst

LAPRR-ovi u 16 opština zasnivaju se na zajedničkom okviru usklađenom sa pravnim obavezama Kosova i međunarodnim standardima rodne ravnopravnosti. Oni daju prioritet sledećim ključnim ciljevima:

1. **Promocija rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena:** Obezbeđivanje jednakih mogućnosti, učešća i moći odlučivanja za žene i devojke u svim oblastima javnog i privatnog života.
2. **Unapređenje ekonomskih i socijalnih prava i dostojanstvenog rada:** Proširenje pristupa žena zapošljavanju, preduzetništvu, imovinskim pravima i socijalnoj zaštiti.
3. **Smanjenje rodnih razlika u obrazovanju, kulturi i sportu:** Povećanje pristupa kvalitetnom obrazovanju, stručnom osposobljavanju i mogućnostima za celoživotno učenje.
4. **Promocija zdravlja i seksualnih i reproduktivnih prava (SRHR):** Pобољшanje pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti i boljim zdravstvenim ishodima za žene i devojke.

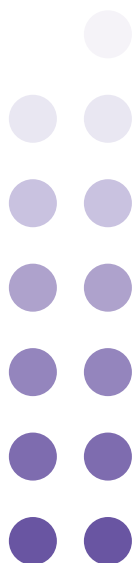
Pored ovih zajedničkih prioriteta, mnoRR opštine su integrisale **ciljeve i mere prilagođene lokalnim okolnostima** i razvojnim prioritetima. Oni uključuju, između ostalog:

- **Prevenciju i odgovor na rodno zasnovano nasilje (RZN):** Jačanje mehanizama koordinisanog odgovora, proširivanje usluga podrške za preživjele i povećanje javne svesti.

- **Ekološku održivost i smanjenje rizika od katastrofa:** Integrisanje rodno odgovornog pristupa u lokalne ekološke politike i inicijative za jačanje otpornosti zajednica.
- **Socijalnu inkluziju i ravnopravnost:** Povezivanje ekonomskog osnaživanja žena sa širim ciljevima socijalne pravde, uz poseban fokus na ranjive grupe kao što su romska, aškalijska i egipćanska zajednica, osobe sa invaliditetom i žene u ruralnim oblastima.
- **Liderstvo žena i političko učešće:** Promovisanje zastupljenosti žena u strukturama odlučivanja i jačanje liderskih kapaciteta odbornica i liderki u zajednici.
- **Uključivanje mladih i obrazovanje o rodnoj ravnopravnosti:** Podizanje svesti mladih o rodnoj ravnopravnosti i podsticanje njihovog učešća u razvoju zajednice i procesima donošenja odluka.

Ova kombinacija zajedničkih ciljeva i lokalno definisanih prioriteta obezbeđuje da LAPRR-ovi budu i strateški i prilagodljivi, tako da istovremeno odgovaraju na opšte obaveze Kosova u oblasti rodne ravnopravnosti i odražavaju specifične kontekste, potrebe i mogućnosti svake opštine. Time se LAPRR-ovi jačaju kao instrumenti za unapređenje ravnopravnosti, podsticanje inkluzivnog upravljanja i promovisanje održivog i lokalno relevantnog razvoja.

2. NALAZI

Ovo poglavlje predstavlja glavne nalaze monitoringa Lokalnih planova rodne ravnopravnosti (LAPRR) u šesnaest opština na Kosovu. Važno je napomenuti da su se opštine nalazile u različitim fazama sprovođenja LAPRR-a tokom perioda monitoringa: najraniji LAPRR-ovi usvojeni su u decembru 2023. godine, dok je najnoviji, u Ferizaju/Uroševcu, odobren u novembru 2024. godine, što je rezultiralo periodima sprovođenja od približno pet do petnaest meseci.

Shodno tome, ovaj monitoring ne predstavlja jedinstvenu procenu učinka, već pruža osnovnu analizu ranog napretka u sprovođenju LAPRR-ova u različitim opštinama. Takođe, ovo je prvo sistematsko praćenje sprovođenja LAPRR-ova od njihovog usvajanja, kao i prvi slučaj direktnog uključivanja civilnog društva u procenu napretka. Nalazi stoga nude dragocene uvide u rane rezultate, institucionalne izazove i mogućnosti za jačanje budućeg sprovođenja.

Analiza se zasniva na pojedinačnim izveštajima o monitoringu koje su pripremile šest ženskih organizacija civilnog društva (ŽOCD) i koje je konsolidovao Kosovarski centar za rodne studije (KCRS). Nalaze treba tumačiti u svetlu metodoloških ograničenja o kojima je ranije bilo reči, kao i u širem kontekstu tekuće reforme lokalne samouprave na Kosovu, u okviru koje se LAPRR-ovi sprovode. Uprkos ovim ograničenjima, monitoring pruža verodostojan pregled postignutog napretka, suočenih izazova i naučenih lekcija u unapređenju rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou.

2.1. Ukupan napredak i ključni izazovi

U okviru 16 opština, sprovođenje LAPRR-ova pokazuje umeren nivo napretka, sa oko 60 procenata planiranih aktivnosti koje su realizovane. Dok su pojedine opštine postigle stepen sprovođenja veći od 70 procenata, druRR su ostale ispod 50 procenata, što ukazuje na razlike u institucionalnim kapacitetima, dostupnim resursima i prioritizaciji.

Opštine su uspešno započele proces sprovođenja LAPRR-ova, ali značajan broj planiranih aktivnosti ostaje delimično realizovan ili uopšte nije započet. Puno aktivnosti i dalje su u zastoju uprkos početnim budžetskim izdvajanjima, što odražava strukturne i administrativne prepreke, a ne nedostatak političke volje. U nekoliko slučajeva, odobrena sredstva su bila preusmerena za pokrivanje drugih opštinskih prioriteta ili su kasnila zbog sporih procedura isplate, što je ograničilo blagovremenu realizaciju planiranih aktivnosti.

Zajedničke prepreke uključuju kašnjenja u formiranju odbora za rodnu ravnopravnost zbog neusvojenih propisa na centralnom nivou, kao i ograničene lokalne kapacitete

za sprovođenje. U manjim opštinama, nefunkcionalnost ili odsustvo osnovnih usluga zajednice, kao što su objekti za brigu o deci ili multifunkcionalni centri, takođe je direktno ograničilo sprovođenje povezanih mera LAPRR-a.

Ponavljajući problem predstavlja nedostatak prateće dokumentacije i proverljivih dokaza za aktivnosti koje prijavljuju opštine. U većini slučajeva napredak se prikazuje bez spiskova učesnika, izveštaja ili fotografija, što smanjuje odgovornost i ograničava praćenje na deklarativni nivo. Slično tome, nedostatak podataka razvrstanih po polu, uzrastu i etničkoj pripadnosti onemogućava merenje uticaja na rodno osetljiv i interseksionalan način. Ovaj problem dodatno pogoršava odsustvo standardizovanih formata za prikupljanje i izveštavanje podataka, što narušava doslednost i uporedivost između opštinskih direkcija.

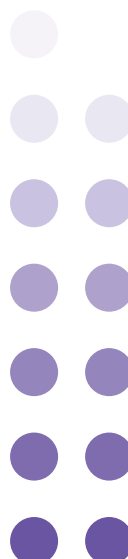
Nedovoljna koordinacija između opštinskih odeljenja, slaba funkcionalnost nadzornih mehanizama kao što su odbori za praćenje, kao i nedostatak međusektorske saradnje, doveli su do fragmentisane implementacije. Tamo gde su aktivnosti prijavljene kao „sprovedene“, mnoRR se oslanjaju na nejasne ili nenumeričke pokazatelje, što izaziva zabrinutost da je napredak možda precenjen i ne mora biti povezan sa suštinskim promenama. Ovo ističe hitnu potrebu za SMART indikatorima kako bi se osiguralo da su postignuća merljiva i u skladu sa planiranim rezultatima i ciljevima.

Drugi izazovi uključuju neusklađenost između odobrenih budžeta i stvarne potrošnje ili finansijskih potreba, preopterećenost osoblja i konkurentske institucionalne prioritete, kao što su lokalni izbori, koji skreću pažnju i resurse sa sprovođenja ciljeva rodne ravnopravnosti. Kulturne i društvene barijere, naročito u oblastima nasledstva i imovinskih prava, i dalje ograničavaju prava i mogućnosti žena. Pored toga, marginalizovane grupe, uključujući žene u ruralnim sredinama i osobe sa invaliditetom, uglavnom ostaju isključene iz procesa participacije i raspodele koristi.

Na kraju, službenice za rodnu ravnopravnost (SRR) često se suočavaju sa prevelikim obimom posla, balansirajući svoje obaveze u vezi sa LAPRR-om sa drugim međusektorskim zadacima, što odražava institucionalno potcenjivanje njihove uloge i funkcije. Bez jačih mandata, operativnih resursa i doslednog nadzora, postoji rizik da LAPRR-ovi ostanu samo strateška dokumenta, a ne praktični alati za postizanje suštinske rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou.

Tabela 1: Izazovi i implikacije sa kojima se suočavaju opštine

Kategorija	Izazovi	Implikacije
Sistemi / Institucionalni	- Kašnjenje u formiranju odbora za rodnu ravnopravnost zbog centralnih propisa - Slaba funkcionalnost odbora za praćenje i nadzor - Fragmentisana koordinacija između opštinskih odeljenja	- Ograničena odgovornost i nadzor - Rizik da LAPRR-ovi ostanu simbolični dokumenti, a ne transformativni alati
Administrativni	- Nedostatak prateće dokumentacije (izveštaji, spiskovi učesnika, fotografije) - Nestandardizovani formati izveštavanja - Odsustvo podataka razvrstanih po polu, uzrastu i etničkoj pripadnosti	- Napredak ostaje deklarativan, a ne zasnovan na dokazima - Ne postoji dosledno merenje rodnog uticaja
Finansijski / Resursni	- Aktivnosti ostaju nesprovedene uprkos odobrenim budžetima - Budžetska sredstva nisu u potpunosti iskorišćena - Ograničena operativna podrška službenicama za rodnu ravnopravnost	- Neefikasno korišćenje resursa - Slaba institucionalna podrška ugrožava održivost sprovođenja
Ljudski kapaciteti	- Službenice za rodnu ravnopravnost (SRR) preopterećene međusektorskim obavezama - Nedostatak adekvatne administrativne i tehničke podrške osoblja	- Smanjena efikasnost službenica za rodnu ravnopravnost - Rodna ravnopravnost gubi prioritet u okviru opština
Planiranje / Praćenje	- Oslanjanje na nejasne ili nenumeričke indikatore - Nedostatak SMART indikatora	- Prijavljeni napredak može biti precenjen - Teškoće u merenju promena ili uticaja
Politički / Kontekstualni	- Konkurentski institucionalni prioriteti (npr. izbori) odvlače pažnju - Slaba međusektorska saradnja	- Rodna ravnopravnost potisnuta sa opštinskih ARRnda - Nepostojanost u sprovođenju LAPRR-a

Kulturni / Društveni

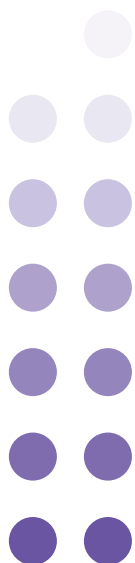
- Otpor prema praksama u vezi sa nasleđstvom i imovinskim pravima
- Ograničeno uključivanje žena iz ruralnih sredina i marginalizovanih grupa (npr. osoba sa invaliditetom)
- Isključenost iz procesa donošenja odluka, pristupa uslugama i koristima
- Učvršćivanje strukturnih rodnih nejednakosti

2.2. Napredak po tematskim prioritetnim oblastima

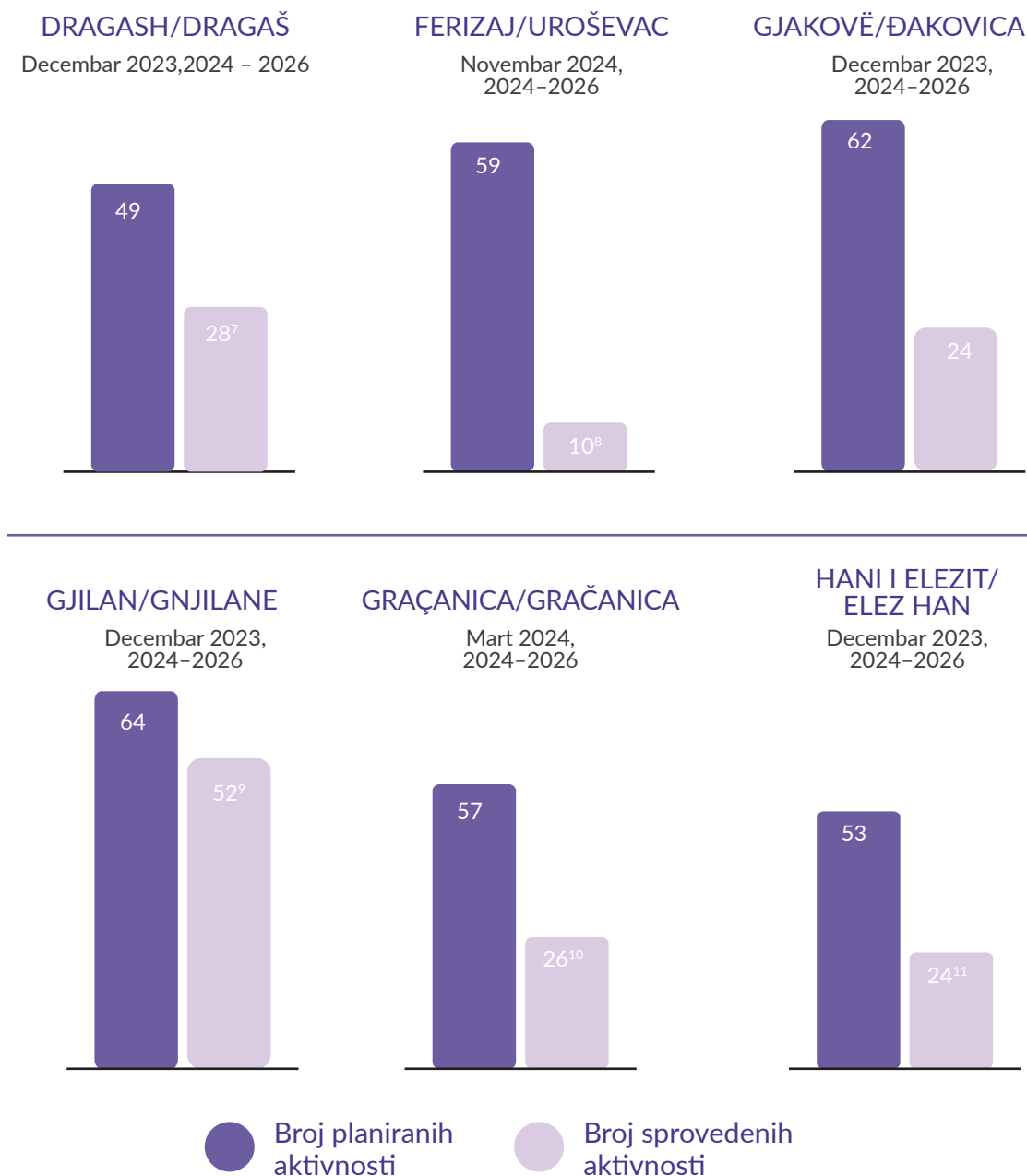
Lokalni planovi rodne ravnopravnosti (LAPRR) koje su usvojile opštine na Kosovu zasnovani su na članovima Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca u lokalnom životu i razvijeni su kroz standardizovan proces, u skladu sa zvaničnim smernicama Saveta evropskih opština i regiona (CEMR).

Proces izrade LAPRR-ova obuhvatio je situacionu analizu glavnih oblasti intervencije, pregled dostignuća i izazova sa kojima se opština suočava u rešavanju pitanja rodne ravnopravnosti, kao i identifikaciju prioriteta. Uključene radne grupe su se uglavnom sastojale od opštinskih službenika, predstavnika opštinskih skupština ili grupa odbornica, a u nekim opštinama i predstavnica nevladinih organizacija koje su radile na finalizaciji planova nakon detaljnog razmatranja i ugradnje suRRstija dobijenih tokom javnih konsultacija o nacrtima.

LAPRR-ove su zvanično usvojile opštinske skupštine, a dokumenti su objavljeni na zvaničnim opštinskim veb-sajtovima.

Grafikon 2: Usvajanje LAPRR-ova u svakoj opštini, period na koji se plan odnosi i broj planiranih i sprovedenih aktivnosti.

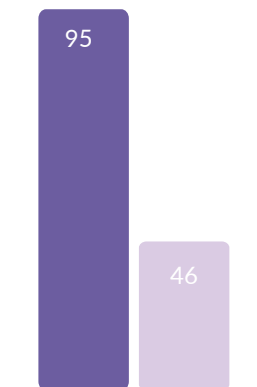

- 7 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je devet aktivnosti, 16 aktivnosti je delimično sprovedeno, a tri aktivnosti su premašile planirane ciljeve.
- 8 Prema preliminarom izveštaju, dve aktivnosti su sprovedene, a osam aktivnosti je delimično sprovedeno.
- 9 Prema preliminarom izveštaju, 41 aktivnost je sprovedena, šest aktivnosti je delimično sprovedeno, tri aktivnosti su u toku, a za dve aktivnosti nedostaje prateća dokumentacija.
- 10 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je 25 aktivnosti – od kojih su 16 sprovedene od strane donatora / nevladinih organizacija, a jedna aktivnost je u toku.
- 11 Prema preliminarom izveštaju, osam aktivnosti je sprovedeno, 11 aktivnosti je delimično sprovedeno, jedna aktivnost je premašila planirane ciljeve, a za četiri aktivnosti nedostaje prateća dokumentacija.

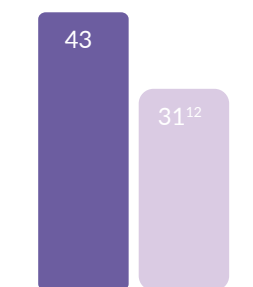
ISTOG/ISTOK

Jun 2024,
2024–2026

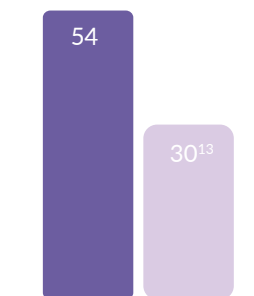
KAMENICĚ/KAMENICA

Decembar 2023,
2024–2026

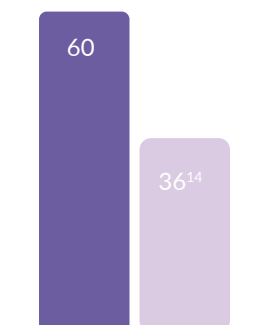
KLINĚ/KLINA

Maj 2024,
2024–2026

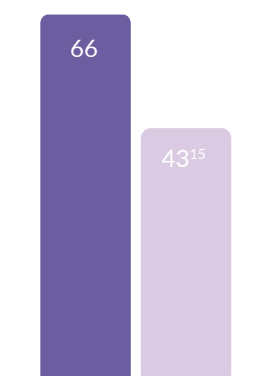
LIPJAN/LIPLJAN

Mart 2024,
2024–2026

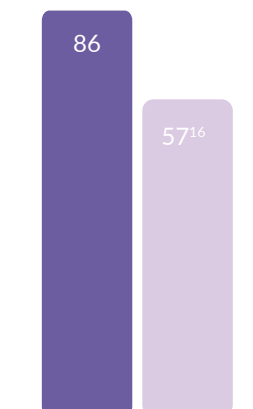
MITROVICĚ E JUGUT/ JUŽNA MITROVICA

Jul 2024,
2024–2026

OBILIQ/OBILIĆ

Decembar 2023,
2024–2026

Broj planiranih
aktivnosti

Broj sprovedenih
aktivnosti

12 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je 17 aktivnosti, osam aktivnosti je delimično sprovedeno, a šest aktivnosti je u toku.

13 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je 26 aktivnosti – od kojih je jednu sprovela nevladina organizacija, tri aktivnosti su delimično sprovedene, a jedna aktivnost je u pripreмноj fazi.

14 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je 18 aktivnosti, 17 aktivnosti je delimično sprovedeno, a jedna aktivnost je u toku.

15 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je 19 aktivnosti, 17 aktivnosti je delimično sprovedeno, a sedam aktivnosti je u toku.

16 Prema preliminarom izveštaju, sprovedene su 44 aktivnosti, osam aktivnosti je delimično sprovedeno, a pet aktivnosti je u toku.

- 17 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je 40 aktivnosti, a sedam aktivnosti je u toku..
 18 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je 59 aktivnosti, a jedna aktivnost je u toku.
 19 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je devet aktivnosti, osam aktivnosti je delimično sprovedeno, dve aktivnosti su premašile planirane ciljeve, a za 30 aktivnosti nedostaje prateća dokumentacija.
 20 Prema preliminarom izveštaju, sprovedeno je deset aktivnosti, 26 aktivnosti je delimično sprovedeno, a za pet aktivnosti nedostaje prateća dokumentacija.

Promocija rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena i devojaka u svoj njihovoj raznolikosti – dosledno je prisutna kao centralni cilj. Gotovo sve opštine su integrisale mere usmerene na povećanje učešća žena u donošenju odluka i javnom životu. Oko **60–70 procenata** planiranih aktivnosti u ovoj oblasti je sprovedeno, što pokazuje stabilan napredak, ali i dalje ostavlja prostor za unapređenje. Ključna postignuća uključuju napore na povećanju zastupljenosti žena u opštinskim skupštinama i komisijama, uspostavljanje ženskih poslaničkih grupa (kokusâ), kao i obezbeđivanje rodno osetljivih obuka za opštinsko osoblje. Nekoliko opština je takođe usvojilo rodno osetljiv jezik u zvaničnim dokumentima i integrisalo rodnu perspektivu u procese strateškog planiranja. Međutim, i dalje postoje trajne prepreke. Tela za nadzor još uvek nisu u potpunosti funkcionalna u mnogim opštinama, međusektorska koordinacija je ograničena, a službenice za rodnu ravnopravnost (SRR) često nemaju dovoljan autoritet i resurse da sprovedu sveobuhvatne promene. Duboko ukorenjene društvene norme i dalje ograničavaju učešće žena u procesima odlučivanja, a u nekim slučajevima, prisustvo žena u strukturama upravljanja ostaje simbolično, a ne suštinsko. Opštine koje su institucionalizovale ženske kokuse, uvele rodnu perspektivu u procese donošenja odluka i ostvarile partnerstvo sa civilnim društvom u oblasti zagovaranja i podizanja svesti izdvajaju se kao primeri transformativne prakse.

1. **Unapređenje ekonomskih i socijalnih prava i dostojanstvenog zapošljavanja** – definisano kroz ekonomsko osnaživanje i inkluziju. Napredak u unapređenju ekonomskih prava žena bio je neujednačen. Oko **50–60 procenata** planiranih aktivnosti u ovoj oblasti sprovedeno je u različitim opštinama. Pozitivni koraci uključuju podršku preduzetnicama i poljoprivrednicama putem grantova, šema sufinansiranja i subvencija, kao i dodelu ciljnih stipendija za devojke i žene. Neke opštine su takođe sprovele inicijative za promovisanje vlasničkih i naslednih prava žena, iako kulturne barijere i dalje predstavljaju značajan izazov. Ograničeni finansijski resursi, slaba koordinacija sa službama za zapošljavanje i socijalnu zaštitu, kao i nedostatak sistematskog prikupljanja podataka o korisnicima često su ograničili sprovođenje ovih mera. Tamo gde su mere ekonomskog osnaživanja bile uspešne, one su uglavnom bile povezane sa partnerstvima sa civilnim društvom i međunarodnim akterima, kao i sa postojanom političkom voljom i adekvatnim budžetskim izdvajanjima. Najbolje prakse uključuju organizovanje sajмова za žene preduzetnice, podršku osnivanju zadruga koje vode žene, kao i davanje prioriteta ženama u opštinskim grant šemama. Ove inicijative pokazuju kako ciljane intervencije mogu doprineti ekonomskom osnaživanju žena kada su podržane posvećenim resursima i snažnom institucionalnom podrškom.
2. **Smanjenje rodni nejednakosti u pristupu kvalitetnom obrazovanju, kulturi i sportu** – često u kombinaciji sa konceptom celoživotnog učenja. Opštine izveštavaju da su sprovele oko **60–70 procenata** planiranih aktivnosti u ovoj oblasti, što pokazuje značajan napredak u poboljšanju pristupa obrazovanju i promociji rodne ravnopravnosti u kulturnim i sportskim aktivnostima. Inicijative uključuju dodelu stipendija učenicama i studentkinjama, povećanje broja žena nastavnika, organizovanje događaja koji ističu doprinos žena kulturi i sportu, kao i uvođenje rodno osetljivih pristupa u školama. Međutim, mogućnosti za celoživotno učenje i dalje su ograničene, posebno u ruralnim sredinama, a nivo svesti o rodnoj ravnopravnosti među prosvetnim radnicima i učenicima znatno varira. Brojne inicijative zavise od projekata koje finansiraju donatori,

što izaziva zabrinutost u pogledu njihove održivosti. Pozitivne prakse uključuju opštine koje su integrisale kulturne i sportske programe u svoje LAPRR-ove radi promocije ravnopravnosti i društvene kohezije, kao i one koje sarađuju sa školama i civilnim društvom u suzbijanju rodni stereotipa od najranijeg uzrasta.

3. **Promocija zdravstvenih i seksualnih i reproduktivnih prava** - prepoznata kao suštinska za rodnu ravnopravnost. Napredak u ovoj oblasti je umeren, sa oko **55–65 procenata** planiranih aktivnosti koje su sprovedene. Opštine su sprovele kampanje podizanja svesti o raku dojke, obezbedile besplatne PAP testove, ponudile mamografske usluge i pružile podršku ženama sa hroničnim bolestima. U pojedinim sredinama, kućne posete majkama i novorođenčadi poboljšale su pristup zdravstvenoj zaštiti i ojačale rad u zajednici. Ipak, zdravstvena i seksualna i reproduktivna prava ostaju nedovoljno prioritetizovana u mnogim LAPRR-ima, a pristup kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti je neujednačen, naročito u udaljenim oblastima. Saradnja između opštinskih odeljenja za zdravstvo i struktura za rodnu ravnopravnost često je nedovoljna, a nedostatak podataka otežava sveobuhvatnu procenu uticaja. Opštine koje su integrisale ZSRP u šire inicijative javnog zdravlja i uspostavile partnerstva sa zdravstvenim ustanovama predstavljaju primere efikasne prakse u ovoj oblasti.

Pored ovih zajedničkih ciljeva, nekoliko opština je proširilo svoje okvire prioritetima specifičnim za lokalni kontekst:

- **Sloboda od rodno zasnovanog nasilja** je naglašena u Ferizaju/Uroševcu, Gračanici/Gračanici, Prizrenu/Prizrenu i Han i Elezu/Elez Hanu, čime se ističe jasniji fokus na zaštitu i bezbednost.
- **Dimenzije životne sredine i rizika od katastrofa** integrisane su u Obiliću (kroz rodno osetljivo planiranje životne sredine i inicijative za podizanje svesti) i Vitini (kroz rodno odgovorne mere za smanjenje rizika od katastrofa), povezujući rodnu ravnopravnost sa širim ARRndama otpornosti.
- **Obrazovanje kao fokus među opštinama** – dok Dragaš/Dragash, Gnjilane/Gjilan, Peć/Pejë i druRR opštine eksplicitno povezuju obrazovanje sa kulturom i sportom, Lipljan/Lipjan i Kamenica/Kamenicë ističu doživotno učenje. Gračanica/Gračanica i Obilić/Obiliq daju prioritet pravu na kvalitetno obrazovanje kao samostalnoj početnoj tački.
- **Ekonomsko osnaživanje je u nekim slučajevima prošireno:** Lipljan/Lipjan i Klina/Klinë ga povezuju sa socijalnom pravdom, dok Južna Mitrovica/Mitrovicë e Jugut naglašava međuodnose sa socijalnim pravima.

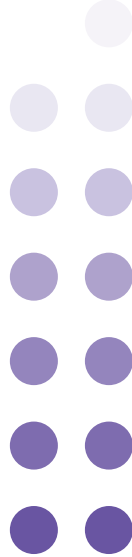
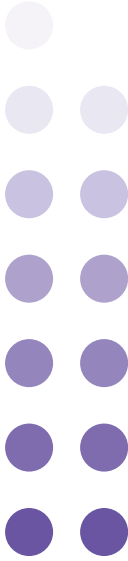

Tabela 2: Poređenje strateških ciljeva LAPRR-a među opštinama

Opština	Rodna ravnopravnost i osnaživanje	Ekonomska i socijalna prava / Dostojanstven rad	Obrazovanje / Kultura / Sport / Doživotno učenje	Zdravlje i SRSR	RZN (Rodno zasnovano nasilje)	Životna sredina / Smanjenje rizika od katastrofa
Dragash/ Dragaš	✓	✓	✓ (uključujući kulturu i sport)	✓	-	-
Ferizaj/ Uroševac	✓	✓	✓ (uključujući kulturu i sport)	✓	✓	-
Gjakovë/ Đakovica	✓	✓	-	✓	-	-
Gjilan/ Gnjilane	✓	✓	✓ (uključujući kulturu i sport)	✓	-	-
Gračanica/ Gračanica	✓	✓	✓ (uključujući kulturu i sport)	✓	✓	-
Hani i Elezit/ Elez Han	✓	✓	-	✓	✓	-
Istog/Istok	✓	✓	✓ (doživotno učenje)	✓	-	-
Kamenicë/ Kamenica	✓	✓	✓ (doživotno učenje)	✓	-	-
Klinë/Klina	✓	✓ (sa socijalnim pravima)	✓ (doživotno učenje)	✓	-	-

Lipjan/Lipljan	✓	✓ (sa socijalnim pravima)	✓ □ (doživotno učenje)	✓	-	-
Mitrovicë e Jugut/Južna Mitrovica	✓	✓	✓ (doživotno učenje)	✓	-	-
Obiliq/Obilić	✓	✓	✓ (uključujući kulturu i spor)	✓	-	✓ (rodno osetljiva životna sredina)
Pejë/Peć	✓	✓	✓ (doživotno učenje)	✓	-	-
Podujevë/ Podujevo	✓	✓	✓ (doživotno učenje)	✓	-	-
Prizren/ Prizren	✓	✓	✓ (uključujući kulturu i sport)	✓	✓	-
Viti/Vitina	✓	✓	✓ (doživotno učenje)	✓	-	✓ (smanjenje rizika od katastrofa)

Sveukupno, poređenje pokazuje da, iako se LAPRR-i u različitim opštinama zasnivaju na zajedničkoj strukturi i tematskoj usklađenosti, lokalne adaptacije odgovaraju na specifične potrebe zajednice, kao što su prevencija nasilja, održivost životne sredine ili smanjenje rizika od katastrofa. Ova prilagodljivost odražava i nacionalni politički okvir koji usmerava opštine, kao i fleksibilnost LAPRR-a da odgovore na jedinstvene socijalne, ekonomske i ekološke kontekste.

2.3. Dobra praksa u sprovođenju LAPRR-a

Pored kvantitativnog napretka, proces praćenja je otkrio opipljive, ljudski vidljive uticaje povezane sa sprovođenjem LAPRR-a. U opštinama širom Kosova, LAPRR-i su pomogli u konsolidaciji i usklađivanju tekućih napora u rodno odgovornom budžetiranju, ekonomskom osnaživanju žena, uslugama usmerenim na preživele i inkluzivnom donošenju odluka – oblastima koje već dugo imaju podršku nacionalnih institucija i donatorske zajednice. Kroz svoj koordinisan i institucionalizovan pristup, LAPRR-i jačaju održivost i lokalno vlasništvo ovih inicijativa, pretvarajući političke obaveze u merljive i dugotrajnije društvene promene.

Sledeći primeri ističu konkretne rezultate koje su opštine i njihovi partneri postigli kroz projekat „Gender Equality Facility“ (GEF) koji sprovodi UN Women. Oni pokazuju kako rodno odgovorno lokalno upravljanje može doprineti trajnim poboljšanjima u ekonomskoj inkluziji i nezavisnosti žena, građanskom učešću i bezbednosti.

Od planova do prosperiteta:

Preduzetnice koje pokreću lokalni razvoj (Gnjilane/Gjilan)

„Opština Gnjilane/Gjilan nastavila je da izdvaja posebne subvencije za žene preduzetnice – inicijativu pokrenutu pre usvajanja tekućeg LAPRR-a, a sada integrisanu u njegov okvir sprovođenja. Kroz ovu intervenciju, desetinama žena je pružena podrška da započnu ili prošire poslovanje u oblastima kao što su zanatstvo, poljoprivreda, tehnologija i kreativne usluge. Inicijativa, koju zajednički vode Kancelarija za rodnu ravnopravnost, Direkcija za ekonomski razvoj i Direkcija za poljoprivredu, doprinela je jačanju ekonomskog učešća žena i podsticanju održivih, ženskih preduzeća koja doprinose lokalnom ekonomskom rastu. Pored finansijskih grantova, opština je podržala sajmove i promotivne događaje kako bi pomogla ženama da plasiraju svoje proizvode i izgrade profesionalne mreže.“ Ova praksa pokazuje kako rodno odgovorno budžetiranje i međusektorska koordinacija mogu ekonomski osnažiti žene i podstaći inkluzivni lokalni razvoj.

Izvor: Youth Initiative for Human Rights – Kosovo (YIHR KS), Izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost 2024–2026, Opština Gnjilane/Gjilan, u saradnji sa KCRS, u okviru projekta UN Women GEF, finansiranog od strane Evropske unije, 2025.

Jačanje ravnopravnosti kroz lokalno delovanje: Unapređenje prava žena u Južnoj Mitrovici

„Kroz sprovođenje Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost, Opština Južna Mitrovica proširila je pristup stručnim obukama i malim grantovima za mlade žene i žene poljoprivrednice, čime se podstiče njihovo veće učešće u lokalnim ekonomskim inicijativama i javnom životu. Iako kvantitativni podaci još uvek nisu sistematski dostupni, opštinski zvaničnici i partneri iz civilnog društva izveštavaju o postepenom povećanju angažovanja žena u ovim programima od usvajanja LAPRR-a. Opština je takođe primenila prakse rodno odgovornog budžetiranja i sarađivala sa organizacijama civilnog društva na unapređenju zastupljenosti žena u telima za donošenje odluka, kao što su opštinske komisije i seoski saveti.“

Ovi koraci ističu kako LAPRR-ovi funkcionišu i kao instrumenti politike i planiranja, ali i kao platforme za partnerstvo u cilju integrisanja ravnopravnosti u opštinsko upravljanje, jačanja ženskih glasova i uticaja na nivou zajednice.

Izvor: Mitrovica Women Association for Human Rights (MWAHR), Analiza sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost 2024–2026, Opština Južna Mitrovica, u saradnji sa KCRS, u okviru projekta UN Women GEF, finansiranog od strane Evropske unije, 2025.

Obezbeđivanje bezbednosti i ekonomske sigurnosti: Lokalna podrška ženama preživelim nasilje i pravima na imovinu (Lipljan i Kamenica)

„U Lipljanu/Lipjanu, opština je pokazala snažnu posvećenost podršci ženama preživelim rodno zasnovano nasilje i porodicama u teškoj situaciji. Kroz godišnji budžet, finansirane su popravke domova i obezbeđena ciljna finansijska pomoć ženama preživelim nasilje i porodicama u ranjivim okolnostima, u ukupnom iznosu od 22.000 evra za 2024. godinu, od čega je 8.000 evra namenjeno isključivo ženama preživelim nasilje. Opština takođe svake godine izdvaja subvenciju od 3.000 evra za lokalno sklonište za žene i decu preživele nasilje, na osnovu formalnih sporazuma sa gradonačelnikom. Ove mere, koje koordinira Direkcija za zdravstvo i socijalnu zaštitu, a koje su sada uključene u LAPRR, pokazuju kako rodno odgovorno budžetiranje na opštinskom nivou doprinosi zaštiti bezbednosti, dostojanstva i socijalne reintegracije žena.“

„U Kamenici/Kamenicë, opština je u saradnji sa Direkcijom za katastar uvela umanjenje poreza na imovinu za nekretnine registrovane na ime žena ili zajednički sa supružnicima, čime se podstiče veća formalna registracija vlasničkih prava žena. Opština takođe obezbeđuje subvencije za žene koje pokreću mala preduzeća, čime doprinosi postepenom povećanju udela žena vlasnica imovine. Uprkos zakonskim garancijama jednakog prava na nasleđe i vlasništvo, mnoRR žene i dalje oklevaju da potražuju ili registruju naslednu imovinu zbog društvenih i porodičnih pritisa. U tom kontekstu, inicijative Kamenice u oblasti registracije imovine i ženskog preduzetništva predstavljaju pozitivne, lokalno vođene mere koje promovišu ekonomsko osnaživanje žena i unapređuju rodnu ravnopravnost u praksi.“

Iako su neke od ovih mera postojale i pre trenutnih LAPRR-ova, njihova formalna integracija u planove ojačala je institucionalnu odgovornost, održivost i vidljivost u okviru opštinskog sistema upravljanja. Ove lokalno usvojene mere odražavaju pristup zasnovan na pravima, prevenciji i potrebama preživelih, jačajući institucionalnu odgovornost i socijalnu pravdu.

Izvori: Izveštaj o praćenju i evaluaciji Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost 2024–2026, Opština Lipljan, organizacija Follow-Up, u saradnji sa KCRS; i Izveštaj o praćenju Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost 2024–2026, Opština Kamenica, Youth Initiative for Human Rights – Kosovo (YIHR KS), uz podršku KCRS, u okviru projekta UN Women Gender Equality Facility, finansiranog od strane Evropske unije, 2025.

Ovi primeri potvrđuju da su kontinuirana posvećenost opština, saradnja između direkcija i rodno odgovorno budžetiranje ključni pokretači efikasne implementacije LAPRR-a. Replikacija ovakvih pristupa u različitim opštinama mogla bi dodatno ubrzati

napredak ka ostvarivanju ciljeva Programa za rodnu ravnopravnost Kosova, Trećeg akcionog plana EU za rodnu ravnopravnost (EU GAP III) i EU Roadmap za prava žena.

Uprkos postojanju trajnih sistemskih izazova, nekoliko opština je pokazalo inovativne i efikasne pristupe u sprovođenju LAPRR-a, nudeći primenljive modele i lekcije za širu upotrebu širom Kosova.

Ključne aktivnosti opština:

- **Ulaganje u ljudski kapital:** U okviru svojih delegiranih nadležnosti za upravljanje preduniverzitetskim obrazovanjem, više opština je podržalo učešće žena kao nastavnika i uvelo ili sufinansiralo lokalne šeme stipendija za devojkice i studentkinje, naročito u srednjem i stručnom obrazovanju. Ove inicijative, usklađene sa ciljevima LAPRR-a o jednakom pristupu obrazovanju, pokazuju posvećenost opština rodnoj ravnopravnosti u obrazovanju. Iako objedinjeni podaci i dalje nedostaju, izveštaji o praćenju ukazuju na postepeni porast broja žena nastavnika i učešća stipendija dodeljenih devojkama od 2023. godine.
- **Strateška partnerstva:** Proces izrade i sprovođenja LAPRR-a ojačao je saradnju između opština, međunarodnih organizacija i lokalnih aktera civilnog društva. U Lipjanu/Lipjanu, saradnja sa UNHCR-om pomogla je da se u LAPRR okvir integriše poseban fokus na žene migrante i njihove porodice, čime se obezbeđuje inkluzivno lokalno planiranje. U Gračanici/Gračanici, proces izrade LAPRR-a podstakao je jaču koordinaciju između Opštine, Grupe odbornica i OEBS-a, što je rezultiralo uključivanjem njihovih doprinosa u konačan plan. Slična partnerstva, uz podršku UN Women i drugih zainteresovanih strana, unapredila su kapacitete opština u oblasti rodno odgovornog budžetiranja, ženskog liderstva i inkluzivnog pružanja usluga. Ova iskustva pokazuju kako LAPRR proces služi kao platforma za institucionalnu saradnju i zajedničku odgovornost u unapređenju rodne ravnopravnosti.
- **Zdravstvene inicijative kao odgovor na potrebe:** Više opština je sprovelo LAPRR aktivnosti usmerene na zdravlje žena, uključujući kampanje podizanja svesti o raku dojke i grlića materice, besplatne PAP i mamografske preglede, kao i finansijsku podršku ženama sa hroničnim oboljenjima. Ove mere, koje su ranije sprovodile direkcije za zdravstvo, sada su integrisane u okvir LAPRR-a, čime se obezbeđuje da preventivna zaštita zdravlja i dobrobit žena ostanu institucionalizovani lokalni prioriteti.
- **Podrška zastupljenosti žena:** Grupe odbornica, kao formalne strukture unutar opštinskih skupština, aktivno su zagovarale inicijative poput besplatnih PAP testova i rodno odgovornih lokalnih politika. Njihovo angažovanje naglašava značaj institucionalnih mehanizama koji jačaju glas i uticaj žena u procesima lokalnog donošenja odluka.
- **Sistemska transformacija kroz ROB (Rodno odgovorno budžetiranje):** Sve praćene opštine uvele su mere rodno odgovornog budžetiranja, kako je predviđeno njihovim LAPRR-ovima. Iako se nivo integracije razlikuje, nekoliko direkcija sada primenjuje rodne kriterijume u planiranju budžeta i raspodeli subvencija, što ukazuje na postepenu institucionalnu promenu ka inkluzivnom upravljanju.

- **Inkluzivne socijalne politike:** Opštine su obezbedile ciljanu podršku žrtvama rodno zasnovanog nasilja, samohranim majkama i osobama sa invaliditetom – primere rodno osetljivog pružanja usluga koje podstiču inkluziju i jačaju sisteme socijalne zaštite na nivou zajednice.
- **Ekonomsko osnaživanje:** Opštine su podržale žene preduzetnice i poljoprivrednice kroz subvencije, sajmove, šeme sufinansiranja i omogućile stručno osposobljavanje i sticanje veština za žene i devojke radi jačanja njihove zapošljivosti. Iako su neke od ovih mera postojale i pre LAPRR-ova, njihova integracija u planove pomogla je sistematizaciji praćenja i jačanju opštinske odgovornosti za rodno odgovorne ekonomske politike. Ove inicijative, sprovedene u saradnji sa organizacijama civilnog društva i razvojnim partnerima, doprinose širenju pristupa žena ekonomskim prilikama i unapređenju LAPRR ciljeva o jednakom učešću i pristupu resursima.
- **Rodno osetljivo upravljanje:** Kroz sprovođenje LAPRR-a i primenu Evropske povelje o ravnopravnosti, opštine su uvele rodno osetljiv jezik u zvanična dokumenta, obezbedile rodno uravnotežen sastav komisija i proširile primenu rodno odgovornog budžetiranja u planiranju i raspodeli subvencija, čime se signalizira progresivna institucionalna transformacija ka ravnopravnosti i transparentnosti.
- **Simbolične i inkluzivne akcije:** Davanje imena javnim prostorima po ženama, zapošljavanje osoba sa invaliditetom u opštinskoj administraciji i obezbeđivanje podrške za menstrualnu higijenu ilustruju širu posvećenost opština jednakosti, dostojanstvu i inkluziji.
- **Uključivanje zajednice na lokalnom nivou:** U okviru sprovođenja LAPRR-a, opštine su podržale školske sesije za podizanje svesti o prevenciji seksualnog uznemiravanja, programe kućnih poseta majkama i novorođenčadi u saradnji sa zdravstvenim centrima, kao i ograničene, ali značajne subvencije za predškolsko obrazovanje dece samohranih majki – jačajući direktno uključivanje zajednice i svest o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou.

Zajednički, ove aktivnosti – bilo da su novouvedene ili formalno konsolidovane kroz LAPRR-ove – pokazuju da, kada su ciljevi jasno definisani, adekvatno finansirani i sprovedeni u partnerstvu sa civilnim društvom i međunarodnim akterima, opštine mogu postići merljiv napredak i postaviti temelje za transformativnu rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou.

2.4. Naučene lekcije

Prvi ciklus praćenja pružio je dragocene uvide kako u postignuti napredak, tako i u izazove sa kojima se suočavalo tokom sprovođenja LAPRR-ova. Nalazi ukazuju na postojanje trajnih nedostataka u prikupljanju podataka, dokumentovanju i institucionalnoj koordinaciji, naglašavajući potrebu za snažnijom integracijom principa rodne ravnopravnosti na svim nivoima opštinskog upravljanja. Ove lekcije ističu ključne oblasti za unapređenje – od upravljanja podacima i budžetiranja, do političke posvećenosti i međusektorske saradnje – koje su od suštinskog značaja za obezbeđivanje efikasnijeg, transparentnijeg i održivijeg sprovođenja LAPRR-ova.

U nastavku je prikazan spisak glavnih lekcija identifikovanih kroz ovaj proces praćenja:

- Nedostatak početnih podataka i sveobuhvatnih informacija razvrstanih po polu, uzrastu i etničkoj pripadnosti značajno ograničava mogućnost merenja napretka i procene stvarnog uticaja sprovođenja LAPRR-a.
- Slaba praksa dokumentovanja i neujednačena upotreba formata izveštavanja potkopavaju odgovornost, transparentnost i donošenje odluka zasnovano na dokazima.
- Ograničena saradnja i komunikacija između opštinskih direkcija i kancelarija za rodnu ravnopravnost (SRR) u pojedinim opštinama i dalje utiču na koordinaciju i vlasništvo nad sprovođenjem LAPRR-a.
- Rodna ravnopravnost se i dalje prečesto posmatra kao isključiva odgovornost kancelarija za rodnu ravnopravnost, umesto da bude integrisana u sve opštinske sektore, politike i budžetske okvire.
- Posvećeni budžeti, trajna politička volja i funkcionalni mehanizmi nadzora i koordinacije od ključnog su značaja za obezbeđivanje dosledne primene i institucionalizacije LAPRR mera.
- Spoljni faktori, kao što su izborni ciklusi, konkurentni institucionalni prioriteti i ekološki ili socioekonomski izazovi, mogu usporiti napredak, što naglašava važnost čvrstog utemeljenja ciljeva rodne ravnopravnosti u svim fazama institucionalnog planiranja, budžetiranja i kreiranja politika.
- Saradnja sa organizacijama civilnog društva i međunarodnim partnerima unapređuje kapacitete opština, povećava efikasnost, jača mehanizme odgovornosti i doprinosi kvalitetu i održivosti rezultata.

3. ZAKLJUČCI

Ovaj prvi ciklus praćenja nakon usvajanja LAPRR-ova u šesnaest (16) opština pruža dragocene uvide u napredak, postignuća i izazove u unapređenju rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou na Kosovu. On predstavlja važan korak ka institucionalizaciji sprovođenja ciljeva rodne ravnopravnosti unutar opštinskog upravljanja i nudi ključnu osnovu za buduće praćenje i razvoj politika.

Nalazi se stoga trebaju tumačiti kao pokazatelji početnog napretka i institucionalne spremnosti, a ne kao sveobuhvatna procena učinka.

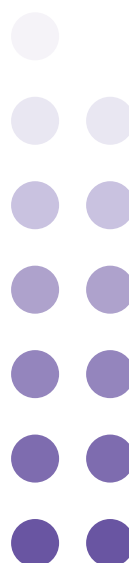
Nalazi pokazuju da su brojne opštine ostvarile značajan napredak u sprovođenju svojih LAPRR-ova. Pozitivni rezultati uključuju povećanu zastupljenost žena u strukturama odlučivanja, uvođenje i proširenje rodno odgovornog budžetiranja (RRB), ciljne inicijative ekonomskog osnaživanja žena i devojaka, kao i poboljšani pristup rodno osetljivim zdravstvenim programima. Ova postignuća naglašavaju transformativni potencijal strukturisanih, adekvatno finansiranih, participativnih i na dokazima zasnovanih pristupa, koje podržava snažna politička volja i međusektorska saradnja.

Istovremeno, proces praćenja otkrio je i sistemske prepreke koje i dalje ometaju punu implementaciju LAPRR-ova. Delimično sprovođenje planiranih aktivnosti, fragmentisana koordinacija među opštinskim odeljenjima, nedovoljni mehanizmi nadzora, neadekvatno dokumentovanje i odsustvo sveobuhvatnih, razvrstanih podataka potkopavaju odgovornost i ograničavaju mogućnost procene rezultata i uticaja. Službenice za rodnu ravnopravnost (SRR), odgovorne za nadgledanje LAPRR-a, često rade sa ograničenom institucionalnom podrškom i prekomernim opterećenjem, dok konkurentski institucionalni prioriteti i trajne socio-kulturne barijere dodatno usporavaju napredak u ostvarivanju ciljeva rodne ravnopravnosti.

Lekcije iz ovog inicijalnog procesa praćenja naglašavaju potrebu za jačanjem institucionalnih kapaciteta, jasnijim ciljevima, indikatorima i metama, adekvatnim finansijskim i ljudskim resursima, kao i čvrstom međusektorskom koordinacijom – kako bi se LAPRR-ovi pretvorili iz formalnih obaveza u praktične, na rezultate orijentisane instrumente upravljanja. Jačanje saradnje između opština, civilnog društva, nacionalnih institucija i međunarodnih partnera biće ključno za ubrzanje implementacije i obezbeđivanje da rodna ravnopravnost postane horizontalni prioritet ugrađen u sve procese lokalnog upravljanja.

Iskustvo praćenja takođe je istaklo značaj jačanja institucionalnih i kapaciteta civilnog društva za rodno odgovorno praćenje, upravljanje podacima i izveštavanje zasnovano na indikatorima. Razvijanje ovih kompetencija podržaće institucionalizovanje, participativnije i na podacima zasnovane pristupe unapređenju rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, kao i kvalitet i održivost budućih procesa praćenja i evaluacije.

Na kraju, unapređenje rodne ravnopravnosti kroz sprovođenje LAPRR-ova nije samo domaći prioritet upravljanja, već i strateški zahtev na putu evropskih integracija Kosova. Jačanje kapaciteta opština, sistema podataka i mehanizama odgovornosti direktno doprinosi ispunjavanju standarda Evropske unije u oblasti ravnopravnosti i dobrog upravljanja, potvrđujući značaj Evropske povelje o ravnopravnosti kao i lokalnog instrumenta i kao EU-usaglašenog okvira za delovanje.

4. PREPORUKE

Preporuke predstavljene u ovom poglavlju proistekle su iz nalaza prvog ciklusa praćenja sprovođenja LAPRR-ova u šesnaest (16) opština, kako je dokumentovano u pojedinačnim izveštajima o praćenju koje su pripremile šest ŽOCD organizacija i konsolidovao KCRS. Njihov cilj je da odgovore na uočene nedostatke, nadgrade uspešne prakse i usmere opštine, nacionalne institucije i partnere ka jačanju sprovođenja, praćenja i uticaja LAPRR-ova. Predložene mere su tematski strukturisane kako bi podržale sistemski poboljšanja u institucionalnim kapacitetima, planiranju, finansiranju, koordinaciji, sistemima podataka i inkluzivnom upravljanju.

Sprovođenje ovih preporuka doprineće i usklađivanju Kosova sa direktivama Evropske unije o rodnoj ravnopravnosti, poboljšaće koherentnost izveštavanja sa EU GAP III i ojačati ulogu opština u ispunjavanju obaveza zemlje u okviru procesa evropskih integracija.

Preporuke ukazuju na glavne aktere odgovorne za dalje praćenje i sprovođenje, uključujući opštinske vlasti, Ministarstvo za lokalnu samoupravu (MLGA), ARRnciju za rodnu ravnopravnost (ARR) i Ministarstvo finansija, kao i druga relevantna ministarstva (u zavisnosti od oblasti intervencije), u skladu sa njihovim nadležnostima.

Na osnovu nalaza i preporuka iz 16 pojedinačnih izveštaja, KCRS je konsolidovao sledeće prioritetne preporuke u ključne tematske oblasti:

Ljudski i institucionalni kapaciteti

(Odgovorne institucije: opštine, ARR, MLGA)

- Obezbediti da pozicija službenika/ce za rodnu ravnopravnost bude podržana adekvatnim osobljem i resursima.
- Obezbediti redovne obuke o integrisanju rodne perspektive, rodno odgovornom budžetiranju, upravljanju projektima i prikupljanju podataka.
- Jasno definisati ulogu, odgovornosti i mehanizme odgovornosti za sprovođenje, praćenje i izveštavanje o LAPRR-u.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Dragaš/Dragash, Uroševac/Ferizaj, Đakovica/Gjakovë, Gračanica/Graçanica, Elez Han/Hani i Elezit, Istok/Istog, Kamenica/Kamenicë, Klina/Klinë, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Peć/Pejë, Podujevo/Podujevë, Prizren/Prizren, Vitina/Viti i Gnjilane/Gjilan.

Strateško planiranje i operacionalizacija

(Odgovorne institucije: opštine, ARR, MLGA)

- Izraditi i usvojiti godišnje operativne planove rada izvedene iz LAPRR-a, sa jasno definisanim ciljevima, odgovornostima, vremenskim okvirima i raspodelom resursa.
- Integrisati ciljeve LAPRR-a u opštinske strateške dokumente i planove rada direkcija.
- Izbegavati ad hoc aktivnosti.
- Obezbediti zvanično dokumentovanje svih sprovedenih aktivnosti.
- Usvojiti opštinske uredbe ili smernice koje uspostavljaju standarde rodne ravnopravnosti u planiranju, budžetiranju, praćenju i pružanju usluga, u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, Programom Kosova za rodnu ravnopravnost i EU GAP III.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Uroševac/Ferizaj, Đakovica/Gjakovë, Elez Han/Hani i Elezit, Klina/Klinë, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Podujevo/Podujevë, Prizren/Prizren i Vitina/Viti.

Finansijsko upravljanje i rodno odgovorno budžetiranje

(Odgovorne institucije: opštine, Ministarstvo finansija, ARR, MLGA)

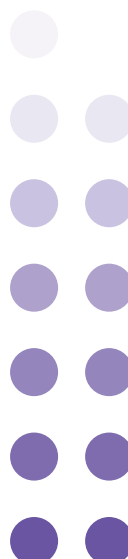
- Sprovesti interne revizije budžeta i optimizovati korišćenje sredstava.
- Obezbediti posebne i dovoljne budžete za aktivnosti u oblasti rodne ravnopravnosti.
- Primjenjivati rodno odgovorno budžetiranje u svim direkcijama.
- Uključiti donatore i partnere u mobilizaciju dodatnih resursa za sprovođenje LAPRR-a i za održivost rodno odgovornog opštinskog budžetiranja.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Dragaš/Dragash, Uroševac/Ferizaj, Gračanica/Gračanica, Elez Han/Hani i Elezit, Istok/Istog, Kamenica/Kamenicë, Klina/Klinë, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Peć/Pejë, Podujevo/Podujevë, Prizren/Prizren i Vitina/Viti.

Prikupljanje podataka, praćenje i izveštavanje

(Odgovorne institucije: opštine, ARR, MLGA)

- Standardizovati prikupljanje podataka i izveštavanje (razvrstanih po polu, uzrastu, etničkoj pripadnosti i mestu prebivališta).
- Održavati detaljnu dokumentaciju o LAPRR aktivnostima (liste učesnika, fotografije, sažetke, objave na veb-stranicama).

- Uspostaviti mehanizme verifikacije (terenske provere, revizije, privremeni izveštaji).
- Javno objavljivati izveštaje o praćenju sprovođenja LAPRR-a.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Dragaš/Dragash, Uroševac/Ferizaj, Đakovica/Gjakovë, Gnjilane/Gjilan, Gračanica/Graçanica, Elez Han/Hani i Elezit, Istok/Istog, Kamenica/Kamenicë, Klina/Klinë, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Peć/Pejë, Podujevo/Podujevë, Prizren/Prizren i Vitina/Viti.

Medusektorska koordinacija i građansko učešće

(Odgovorne institucije: opštine, ARR, MLGA)

- Uspostaviti formalne mehanizme koordinacije (komisije, redovne sastanke).
- Ojačati saradnju u sprovođenju LAPRR-a sa civilnim društvom, omladinskim mrežama i lokalnim grupama.
- Promovisati participativne mehanizme (budžetske debate, javne konsultacije).
- Koristiti međuopštinske mreže za razmenu najboljih praksi u rodno odgovornom upravljanju i sprovođenju LAPRR-a.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Dragaš/Dragash, Uroševac/Ferizaj, Đakovica/Gjakovë, Gnjilane/Gjilan, Gračanica/Graçanica, Elez Han/Hani i Elezit, Istok/Istog, Kamenica/Kamenicë, Klina/Klinë, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Peć/Pejë, Podujevo/Podujevë, Prizren/Prizren i Vitina/Viti.

Ciljevi i indikatori

(Odgovorne institucije: opštine, ARR)

- Uskladiti indikatore za praćenje LAPRR-ova sa SMART principima.
- Primenjivati kvalitativne pokazatelje tamo gde je teško definisati numeričke ciljeve.
- Definirati početne (osnovne) vrednosti kako bi se omogućilo praćenje postignutog napretka.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Dragaš/Dragash, Uroševac/Ferizaj, Đakovica/Gjakovë, Elez Han/Hani i Elezit, Istok/Istog, Klina/Klinë, Peć/Pejë, Podujevo/Podujevë, Prizren/Prizren, Vitina/Viti i Gnjilane/Gjilan.

Javna komunikacija i podizanje svesti

(Odgovorne institucije: opštine, ARR)

- Unaprediti opštinske veb-stranice i kreirati posebne platforme za komunikaciju i dokumentovanje sadržaja o rodnoj ravnopravnosti.
- Sprovoditi kampanje senzibilizacije, informisanja i podizanja svesti o rodnim normama, jednakom učešću, pravima na imovinu, ranim brakovima, prevenciji rodno zasnovanog nasilja i (seksualnom i reproduktivnom) zdravlju.
- Koristiti društvene mreže i vizuelne forme komunikacije (infografike, kalendare, heštegove) za prenošenje poruka o rodnoj ravnopravnosti široj javnosti.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Uroševac/Ferizaj, Đakovica/Gjakovë, Gnjilane/Gjilan, Gračanica/Gračanica, Elez Han/Hani i Elezit, Istok/Istog, Klina/Klinë, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Peć/Pejë, Podujevo/Podujevë, Prizren/Prizren i Vitina/Viti.

Jednako učešće i liderstvo žena

(Odgovorne institucije: opštine, MLGA, ARR)

- Obezbediti obuke o liderstvu i mentorsku podršku za odbornice u opštinskim skupštinama, zamenice gradonačelnika, žene profesionalke u opštinskim direkcijama, kao i predstavnice ženskih udruženja i lokalnih grupa koje učestvuju u procesima donošenja odluka.
- Obezbediti rodnu ravnotežu u opštinskim odborima, savetodavnim telima, radnim grupama i drugim formalnim strukturama za donošenje odluka, u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi i Uredbom o savetodavnim telima.
- Podržati ženska udruženja, žensko preduzetništvo i zastupljenost žena u telima za donošenje odluka koja se odnose na poljoprivredu i ruralni razvoj.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Gnjilane/Gjilan, Gračanica/Gračanica, Kamenica/Kamenicë, Klina/Klinë, Peć/Pejë, Prizren/Prizren i Vitina/Viti.

Inkluzivne usluge i marginalizovane grupe

(Odgovorne institucije: opštine, Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija, Ministarstvo zdravlja, ARR)

- Obezbediti pristup žena i devojaka rodno osetljivim zdravstvenim, obrazovnim i socijalnim uslugama.
- Prioritetno uključiti žene i devojke sa invaliditetom, pripadnice manjinskih zajednica i stanovništvo iz ruralnih područja.
- Primenjivati intersekcionalne pristupe u svim programima – posvetiti veću pažnju tome kako različite društvene kategorije, poput pola, klase i invaliditeta,

međusobno deluju i stvaraju jedinstvena i preklapajuća iskustva diskriminacije ili privilegije.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Gnjilane/Gjilan, Gračanica/Gračanica, Elez Han/Hani i Elezit, Istok/Istog, Kamenica/Kamenicë, Klina/Klinë, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Podujevo/Podujevë i Vitina/Viti.

Pravne i regulatorne mere

(Odgovorne institucije: opštine, ARR, MLGA, Ministarstvo finansija)

- Usvojiti opštinske uredbe o integrisanju rodne perspektive radi standardizacije planiranja, budžetiranja, izveštavanja i odgovornosti.
- Primenjivati rodne kontrolne liste (RRnder checklists) za sve dokumente i odobrenja.
- Integrisati razmatranja rodne ravnopravnosti u sve javne intervencije, ugovore o javnim nabavkama, subvencije i partnerstva.

Ove preporuke odnose se na sledeće opštine: Uroševac/Ferizaj, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Podujevo/Podujevë, Klina/Klinë, Kamenica/Kamenicë, Vitina/Viti i Prizren/Prizren.

Efikasno sprovođenje ovih preporuka biće ključno za pretvaranje LAPRR-ova iz političkih dokumenata u praktične instrumente za unapređenje rodne ravnopravnosti i inkluzivnog lokalnog upravljanja. Trajna politička posvećenost, adekvatni resursi i kontinuirana saradnja između opština, centralnih institucija, civilnog društva i međunarodnih partnera biće od suštinskog značaja za ubrzanje napretka. Jačanjem institucionalnih kapaciteta, integrisanjem rodne ravnopravnosti u sve sektore i podsticanjem aktivnog učešća građana, opštine Kosova mogu odigrati ključnu ulogu u postizanju pravednijih i inkluzivnijih rezultata za žene i muškarce, devojke i dečake, u svoj njihovoj različitosti.

REFERENCE

Agencija za rodnu ravnopravnost. (2020). Program Kosova za rodnu ravnopravnost 2020–2024. Republika Kosovo, Kancelarija premijera. Preuzeto sa <https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/ARR%20Kosovo%20Program%20for%20RRnder%20Equality%202020-2024.pdf>

Skupština Republike Kosovo. (2015). Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti. Službeni glasnik Republike Kosovo. Preuzeto sa <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923&langid=2>

Skupština Republike Kosovo. (2015). Zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije. Službeni glasnik Republike Kosovo. Preuzeto sa <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10924>

Ustav Republike Kosovo. (2008). Službeni glasnik Republike Kosovo. Preuzeto sa: <https://www.gzk.rks-gov.net>

Savet evropskih opština i regiona. (2022). Evropska povelja o ravnopravnosti žena i muškaraca u lokalnom životu. Preuzeto sa <https://charter-equality.eu/the-charter/la-presidence-en.html>

Follow Up. (2025). Preliminarni izveštaj o praćenju i evaluaciji Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost Opštine Ferizaj/Uroševac.

Follow Up. (2025). Preliminarni izveštaj o praćenju i evaluaciji Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost Opštine Lipjan/Lipljan.

Follow Up. (2025). Preliminarni izveštaj o praćenju i evaluaciji Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost Opštine Viti/Vitina.

Lëvizja FOL. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Đakovica/Gjakovë (2024–2026).

Lëvizja FOL. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Hani i Elezit/Elez Han (2024–2026).

Lëvizja FOL. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Prizren (2024–2026).

Medica Kosova. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Đakovica/Gjakovë (2024–2025).

Medica Kosova. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Istok (2024–2025).

Medica Kosova. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Peć/Pejë (2024–2025).

Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava. (2025). Analiza sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost (2024–2026), Opština Klina/Klinë.

Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava. (2025). Analiza sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost (2024–2026), Opština Južna Mitrovica.

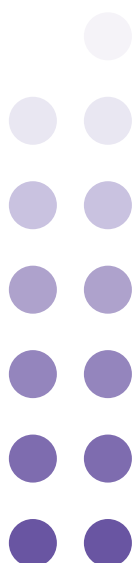
RROGRAEK. (2025). Preliminarni izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost, Opština Obilić/Obiliq.

RROGRAEK. (2025). Preliminarni izveštaj o praćenju sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost, Opština Podujevo/Podujevë.

Inicijativa mladih za ljudska prava – Kosovo. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Gnjilane/Gjilan.

Inicijativa mladih za ljudska prava – Kosovo. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Gračanica/Graçanica.

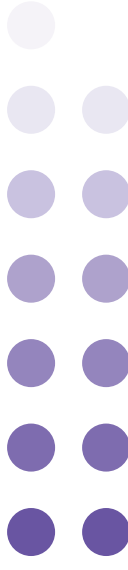
Inicijativa mladih za ljudska prava – Kosovo. (2025). Izveštaj o praćenju sprovođenja Akcionog plana za rodnu ravnopravnost u Opštini Kamenica/Kamenicë.

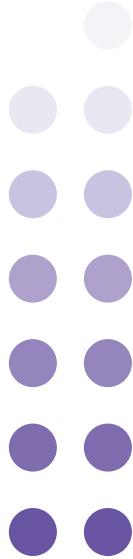

ANEKSI

Aneks 1. Detalji održanih validacionih sastanaka

Br	Organizacija	Opština	Sastanci za verifikaciju	Broj učesnika	Žene	Muškarci	Napomene
1	Medica Kosova	Gjakovë/ Đakovica	17/07/2025	10	9	1	
		Pejë/Peć	23/07/2025	11	8	3	
		Istog/Istok	22/07/2025	8	4	4	
2	Mreža romskih, aškaljskih i egipćanskih ženskih organizacija Kosova (RROGRAEK)	Podujevë/ Podujevo	28/07/2025	0	0	0	Događaj je održan u Prištini kao zajednička prezentacija. Nije bilo učesnika iz Podujeva.
		Obiliq/Obilić	28/07/2025	3	2	1	
3	Organizacija za integraciju i društveni razvoj – Follow Up	Ferizaj/ Uroševac	28/07/2025	11	10	1	
		Lipjan/Lipljan	29/07/2025	11	8	3	
		Viti/Vitina	24/07/2025	11	7	4	

4	Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava(MWAHR)	Mitrovicë e Jugut/ Južna Mitrovica	04/07/2025	15	10	5	8 iz civilnog društva (3 muškarca)
			18/07/2025	10	5	5	1 muškarac iz civilnog društva
5	Inicijativa mladih za ljudska prava – Kosovo (YIHR)	Gračanica/ Gračanica	23/07/2025	5	3	2	
		Gjilan/ Gnjilane	16/07/2025	8	3	5	
		Kamenicë/ Kamenica	21/07/2025	8	6	2	
6	Lëvizja FOL	Dragash/ Dragash	16/06/2025	5	2	3	
		Hani i Elezit/ Elez Han	10/06/2025	5	3	2	
		Prizren	16/06/2025	4	2	2	1 žena iz civilnog društva

Alatke za praćenje predstavljene u nastavku su opšte i indikativne za ženske organizacije civilnog društva (ŽOCD). Svaka organizacija ih je izabrala i prilagodila u skladu sa specifičnim radom koji sprovodi na terenu. Za detaljnije informacije o primenjenim alatcima za praćenje, potrebno je konsultovati pojedinačne izveštaje o praćenju koji su izrađeni za svaku opštinu.

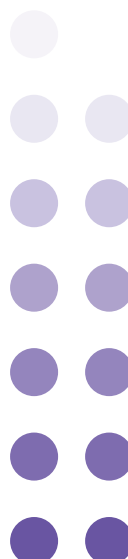
Aneks 2: Vodič za intervju sa opštinskim službenicima

- Možete li ukratko opisati svoju ulogu u sprovođenju Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost (LAPRR)?
- Koji su glavni prioriteti u oblasti rodne ravnopravnosti koje je postavila vaša opština?
- Koje aktivnosti iz LAPRR-a su do sada sprovedene?
- Možete li navesti primere završenih ili aktivnosti koje su još u toku?
- Na koji način se rezultati ovih aktivnosti prate i ocenjuju?
- Na koji način sarađujete sa drugim odeljenjima i institucijama u sprovođenju plana?
- Na koji način uključujete civilno društvo, posebno žene i mlade, u planiranje i sprovođenje aktivnosti?
- Da li postoje mehanizmi za primanje komentara i predloga građana?
- Koji su glavni izazovi sa kojima se suočavate prilikom sprovođenja LAPRR-a?
- Kakva bi vam podrška (obuka, finansijska sredstva, tehnička pomoć) najviše pomogla?
- Koji je vaš najveći uspeh do sada?
- Koji su vaši budući prioriteti u oblasti rodne ravnopravnosti?

Aneks 3: Vodič za fokus grupu (FGD)

- Šta znate o Lokalnim akcionim planovima za rodnu ravnopravnost (LAPRR)?
- Da li ste čuli, videli ili učestvovali u nekim aktivnostima ili programima vezanim za rodnu ravnopravnost u vašoj zajednici?
- Da li ste primetili neke promene u pogledu učešća žena u procesima donošenja odluka?
- Da li muškarci i žene imaju jednak pristup lokalnim uslugama (obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje itd.)?
- Da li ste vi ili neko koga poznajete učestvovali u aktivnostima povezanim sa LAPRR-om?
- Da li smatrate da se vaš glas čuje u opštini?
- Koji su glavni izazovi sa kojima se žene i devojke suočavaju u vašoj zajednici?
- Postoje li grupe koje su isključene ili nisu obuhvaćene lokalnim programima rodne ravnopravnosti?
- Šta bi opština još trebalo da uradi kako bi unapredila rodnu ravnopravnost?
- Na koji način biste želeli da budete više uključeni u procese donošenja odluka?

Napomena: Grupe bi obično trebalo da se sastoje od 6–12 učesnika (žene, mladi, marginalizovane grupe, lokalni lideri itd.).

Aneks 4: Upitnik za zajednicu o sprovođenju Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost (LAPRR)

Demografski podaci

Godine: _____

Pol: ☐ Ženski ☐ Muški ☐ Drugo

Naselje/područje: _____

Zanimanje (itd.): _____

Da li ste ikada čuli za Lokalni akcioni plan za rodnu ravnopravnost?

☐ Da ☐ Ne

Ako jeste, gde ste čuli za njega?

☐ Zvanični veb-sajt opštine ☐ Javne tribine/sastanci ☐ Društvene mreže
☐ Nevladine organizacije ☐ Drugo: _____

Da li ste ikada učestvovali u aktivnosti koju je opština organizovala u cilju promocije rodne ravnopravnosti?

☐ Da ☐ Ne

Da li mislite da opština čini dovoljno na promociji rodne ravnopravnosti?

☐ Da ☐ Ne ☐ Ne znam

Da li postoje usluRR ili programi za koje smatrate da nisu dostupni ženama ili devojkama u vašem području?

☐ Da ☐ Ne

Ako da, koji? _____

Kako biste ocenili napredak rodne ravnopravnosti u vašoj zajednici?

☐ Odličan ☐ Dobar ☐ Prosečan ☐ Loš ☐ Nema promena

Po vašem mišljenju, koji su dva glavna prioriteta koje opština treba da sprovodi?

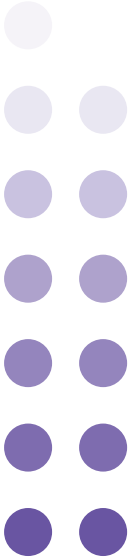
☐ Mogućnosti zapošljavanja za žene ☐ Bezbednost i zaštita od nasilja
☐ Obrazovanje i obuke ☐ Učešće žena u politici
☐ UsluRR za ranjive grupe ☐ Drugo: _____

Da li imate predloRR za unapređenje sprovođenja Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost (LAPRR)?

Aneks 5: Model matrice za praćenje

Ova matrica služi kao indikativni primer. Za svaku od šesnaest (16) opština pripremljena je posebna verzija matrice i dostavljena odgovarajućim organizacijama ŽOCD od strane KCRS-a, uz tehničku podršku UN Women, u skladu sa specifičnim formatom Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost svake opštine.

STRATEŠKI CILJ:					
1. PROMOVISANJE EKONOMSKIH, SOCIJALNIH I PRAVA NA DOSTOJANSTVEN RAD, TE OSNAŽIVANJE DEVOJAKA, MLADIH I ŽENA.					
Povećanje pristupa žena i mladih žena, u svu njihovu različitosti, uslugama, proizvodima i finansijskim resursima koji utiču na njihovo ekonomsko osnaživanje.					
Indikator	Polazna vrednost (2023/2024)	Cilj za poslednju godinu (2026)	Ostvareno 2024	Ostvareno 2025	Komentari
1.1.a. Broj žena i mladih žena subvencionisanih za pokretanje ili razvoj svojih biznisa i poljoprivrednih gazdinstava/staklenika.					
Da se utvrdi			Povećano za 30%		
AKTIVNOSTI	ODGOVORNA DIREKCIJA / KANCELARIJA	VREMENSKI OKVIR	INDIKATORI		
			Planirano 2024 - 2026	Ostvareno 2024	Ostvareno 2025
1.1.1. Informativni sastanci sa seoskim savetima o novčanim subvencijama za biznise i preduzetništvo, sa ciljem podsticanja prijavljivanja žena i mladih žena.	Direkcija za ekonomski razvoj	2024 - 2026	- Održana su 3 sastanka (po jedan svake godine). - Na svakom sastanku prisustvovalo je 28 osoba, razvrstanih prema polu, uzrastu, mestu prebivališta itd.	Postoje li liste učesnika? Da li su podaci dostavljeni u skladu sa specifikacijama?	
				Fotografije sa sastanaka? Izveštaji sa sastanaka?	

OD POLITIKA DO PRAKSE:
PRAĆENJE SPROVOĐENJA LOKALNIH AKCIONIH PLANOVA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST NA KOSOVU

1.1.2. Subvencionisanje novčanim sredstvima biznisima(preduze ćama) u vlasništvu žena/mladih žena, u svu njihovoj različitosti.	Kancelarija gradonačelnika	2024 – 2026	Š e s t subvencionisanih biznisa žena/ mladih žena (po dva godišnje).	Koliki je iznos subvencije za svaki ženski biznis godišnje? A koliki je ukupan iznos subvencija za biznise na godišnjem nivou?
--	-------------------------------	-------------------	---	---

